

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РЕЖИСЕРСЬКОЇ ГРИ

Виконала: Огняна П. О.,
магістрантка спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту
«   » листопада 2023р.

Науковий керівник:
к.п.н. С.А. Тітаренко

Завідувач кафедри
_____ Л.П. Загородня

Дата захисту: «   » грудня 2023 р.

Оцінка _____

Підпис членів ЕК:

_____
_____
_____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР	7
1.1. Стан дослідження проблеми розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічній літературі	7
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей у старших дошкільників.....	21
1.3. Характеристика режисерської гри як засобу розвитку творчих здібностей старших дошкільників.....	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР	49
2.1. Визначення рівня розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку	49
2.2. Система роботи з розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерських ігор.....	59
2.3. Перевірка ефективності проведеної роботи	71
ВИСНОВКИ	77
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Україна сьогодні перебуває в найскладніших соціально-економічних та політичних умовах за усі роки своєї незалежності. Незважаючи на усі виклики сьогодення, держава продовжує працювати на усіх рівнях задля продовження розвитку власного народу. Не виключенням є і сфера освіти.

Освіта – провідна ознака цивілізованого світу, адже саме від рівня освіти залежать темпи розвитку науки і техніки, прогрес у новітніх інноваційних технологіях і як результат – якість життя людей. Освітній процес в Україні не припиняється. Він видозмінюється, переходить у нові форми, удосконалюється, модернізується, діджиталізується, але ніколи не зупиняється. На державному рівні докладаються усі зусилля, щоб діти та молодь, як найбільш незахищені верстви населення, були охоплені навчальним та виховним процесами повсякчасно.

Сучасні діти вимагають нових підходів до їхнього навчання та виховання. Це логічно пояснюється тими інноваційними змінами, що вже ввійшли чи тільки входять у нашу життєдіяльність. Саме тому педагогам варто постійно підвищувати власну професійну майстерність, опановувати нові технології роботи з дітьми, тобто – відповідати сучасному соціальному замовленню.

Інноваційні підходи в освіті є предметом вивчення таких науковців як: В. Лазарев, Н. Конопліна, Г. Селевко, О. Пометун, Л. Пироженко, В. Зязюн, І. Якиманська та інших.

На теоретичному та практичному рівнях розробляють питання професійної підготовки сучасних педагогічних працівників такі науковці як: Н. Бібік, О. Дубасенюк, Г. Грищенко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Малихін, Т. Семенюк, Т. Смагіна, М. Ярмаченко та інші.

Сучасні аспекти провадження дошкільної освіти досліджують А. Богуш, П. Гончарук, Д. Ельконін, О. Запорожець, Н. Кирста, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Котирло, О. Любчик, Т. Поніманська та інші.

Підвищення професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти є науковим інтересом провідних вітчизняних дослідників, зокрема: І. Бех, Т. Захараш, О. Ігнат'єва, О. Ковшарь, О. Кононко, Н. Кузьміна, К. Крутій, Н. Остапчук, та інших.

Заклад дошкільної освіти є першим осередком, де дитина зустрічає нових друзів, опановує навички колективної діяльності, пізнає світ поза родиною, всебічно розвивається. Соціалізація дитини, яка відвідує дитячий садочок відбувається ефективніше у порівнянні із дітьми, які у садок не ходять. Тож, у статті 4 Закону України «Про дошкільну освіту» (2001) визначено, що дошкільна освіта є необхідною первинною складовою системи неперервної освіти в Україні. Дошкільна освіта являє собою комплексний процес, спрямований на гармонійний розвиток дитини дошкільного віку відповідно до її природних задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, а також культурних потреб. Метою є формування у дитини дошкільного віку моральних норм та набуття нею життєвого соціального досвіду [63].

Навчально-розвивальна діяльність, яка провадиться у закладі дошкільної освіти, має задовольняти запити дитини. Пріоритетом має стати розвиток творчих здібностей особистості дитини, формування її внутрішнього світогляду на засадах соціально прийнятних моральних принципів, правил та норм.

Незважаючи на чималу кількість наукових праць з проблеми формування та розвитку творчих здібностей дошкільників (Т. Коломоєць, Л. Богоявленська, Л. Венгер, Л. Виготський, Т. Григор'єва, А. Запорожець, Л. Іваніщева, В. Кудрявцев, В. Левін, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Нікіфорова, Я. Пономар'єв, Б. Теплов та інші) вважаємо проблему актуальною та такою, що потребує подальшого вивчення, уточнення окремих

положень, розробки методологічного забезпечення, провадження навчально-виховної діяльності в ЗДО тощо.

Саме тому було обрано тему кваліфікаційного дослідження **«Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати систему роботи з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри та апробувати її.

Об'єкт дослідження: процес розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: система роботи з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерських ігор.

Гіпотеза дослідження: процес розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерських ігор буде ефективнішим за таких умов:

- розробки системи роботи з розвитку творчих здібностей з використанням режисерських ігор;
- створення сприятливого предметно-розвивального середовища для розвитку режисерської гри;
- добору серії режисерських ігор для розвитку творчих здібностей;
- співпраці закладу дошкільної освіти з батьками вихованців з розвитку творчих здібностей.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми розвитку творчих здібностей у старших дошкільників.
2. Схарактеризувати режисерську гру як засіб розвитку творчих здібностей у старших дошкільників.
3. Визначити рівні розвитку творчих здібностей у старших дошкільників.
4. Розробити систему роботи з розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерських ігор та апробувати її.

Методи дослідження:

теоретичні – аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження;

емпіричні – цілеспрямоване спостереження за діяльністю дітей і вихователів; аналіз навчально-виховних планів вихователів і чинних програм; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи);

статистичні – якісний і кількісний аналізи результатів експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Кременчуцького закладу дошкільної освіти № 77 Кременчуцької міської ради Полтавської області.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: було визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри; уточнено рівні розвитку творчих здібностей старших дошкільників; розроблено систему роботи з розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерської гри.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні розробленої системи роботи з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри в роботу закладів дошкільної освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти, закладів позашкільної освіти, батьками дітей задля розвитку творчих здібностей дошкільників.

Структура роботи. Магістерська робота складається: зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (94 найменування), 8 додатків. Повний обсяг магістерської роботи становить 131 сторінка, основний текст займає 79 сторінок, У роботі подано 2 таблиці, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РЕЖИСЕРСЬКОЇ ГРИ

1.1. Стан дослідження проблеми розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічній літературі

Творчість є передумовою повноцінного розвитку людини, вона робить життя емоційно насиченим. У дітей творчі заняття пробуджують уяву, вчать мріяти, створювати щось нове і незвичайне. Малювання, виготовлення простих саморобок, складання віршів, оповідань чи казок, програвання мелодій – усі ці заняття розвивають розум, естетичний смак і уяву.

Основою дитячої творчості є схильності дитини, які розвиваються під впливом конкретних умов, зокрема й педагогічних. Оскільки кожна дитина творча, педагогічний супровід займає важливе місце в процесі організації діяльності, і завдання вихователя полягає в тому, щоб вчасно визначити здібності кожної дитини. Наразі актуалізуються питання вдосконалення системи освіти, дитиноцентризму та наступності, що має сприяти всебічному розвитку творчої особистості.

Державний стандарт дошкільної освіти (2021) визначає освітній напрям «Дитина у світі мистецтва», метою якого є розвиток здатності дитини практично виявляти свій художньо-естетичний потенціал для досягнення бажаного результату у творчій діяльності, включаючи формування розвинених емоцій та почуттів до різних видів мистецтва та освоєння базових мистецьких навичок для застосування в життєвих ситуаціях під час навчання та самостійної діяльності [6].

Отже, припускаємо, що без залучення дітей до всебічного творчого розвитку з раннього віку важко розвивати особистість, сповнену духовними якостями. Пасивне сприйняття будь-якого виду мистецтва не несе того розвивального навантаження, яке б сприяло розвитку відповідних психічних

процесів дитини. Тому, на наше переконання, на державному рівні приділено особливу увагу розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Дошкільний вік, за віковою періодизацією в Законі України «Про дошкільну освіту», має таку структуру:

- молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років);
- середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років);
- старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років) [63].

Звернімо увагу на заклад дошкільної освіти як освітнє середовище, у якому відбуватиметься розвиток творчих здібностей дітей засобом режисерської гри.

Отже, дефініція «освітнє середовище» до сьогодні не має чіткого та однозначного визначення. Науковці спираються на розуміння освітнього середовища як оточення суб'єкта виховання й навчання в процесі його діяльності [68].

Досліджують особливості організації, функціонування, можливості впливу освітнього середовища Н. Бастун, С. Бондирева, О. Веряєв, Н. Гонтаровська, Н. Ковалевська, І. Мамаєва, Н. Рибка, О. Савченко, Т. Ткач, Т. Чернецька, А. Цимбалару, І. Шендрик та інші.

Поряд із ознайомленням із різноманітними способами опису природи освітнього середовища, вважаємо за необхідне розглянути його структуру, яка по-різному визначається науковцями. До прикладу, Н. Ковалевська пропонує такі компоненти загальної структури освітнього середовища:

1) просторово-семантичний компонент, що включає архітектурно-естетичну організацію простору буття дітей та символічні простори навчальних закладів (геральдичні, традиційні тощо);

2) змістово-методичний компонент, що включає змістові напрями (концепції навчання та виховання, освітні програми тощо) та форми і методи організації навчання (навчальний план, дискусія, структура класу, автономія школи тощо);

3) комунікаційно-організаційний компонент, до якого входять особливості суб'єктів освітнього середовища, комунікаційна сфера, організаційні умови [32].

Н. Волкова визначає такі складники освітнього середовища:

1) просторово-архітектурний складник – це предметне середовище, що оточує педагогів і дітей;

2) соціальний складник – визначається особливою формою спільноти дітей і дорослих, властивою даній типовій культурі;

3) психологічний складник – зміст навчального процесу, способи дій, якими оволодіває дитина, організація навчання [11].

Змістове поняття «освітнє середовище», за визначенням Н. Гонтаровської, – це комплекс зовнішніх умов, факторів і соціальних об'єктів, які є необхідними для успішного функціонування освітньої системи та являють собою взаємодію впливів і умов, спрямованих на формування особистості та надання можливостей для її розвитку, що впроваджується в соціальне та просторове середовище [15].

Логікою нашого дослідження визначено старший дошкільний вік як категорію дітей, розвиток творчих здібностей яких буде здійснюватися засобом режисерської гри.

Перш за все, проаналізуємо поняття «творчі здібності» та «творчі здібності дошкільників» у науковій літературі.

Вагомий внесок у дослідження і розробку різних педагогічних та психологічних аспектів розвитку творчих здібностей дошкільників і конструювання психологічних моделей розвитку обдарованості на етапі дошкільного дитинства зроблено такими вченими: В. Бондаровською, Л. Валуленко, І. Волощук, Ю. Гільбухом, О. Кульчицькою, В. Кузьменко, І. Карабаєвою, Н. Лейтесом, О. Матюшкіним, В. Моляко, О. Музикою, В. Рибалкою, С. Сафарян, О. Туриніної та іншими.

Сучасний стан дослідження творчості можна розглядати як процес зближення двох підходів: перший – фокусується на особистості суб'єкта

творчої діяльності, вивчаючи його потреби, мотивацію, рівень знань, вмінь, навичок, властивостей, самосвідомість, емоції, та почуття – особистісний підхід; другий – зосереджений на дослідженні фаз, станів, стадій, та результатів перетворення об'єкта творчості – процесуальний [9].

Творчі здібності розуміються як здатність особистості генерувати нові думки, почуття і образи, які згодом реалізуються у творчі дії [70].

О. Пермяков стверджує, що творчі здібності є продуктом самомотивації, самостійного розв'язування завдань і завдань, самостійного відкриття закономірностей і зв'язків між речами і явищами [84].

Як зазначає С. Уфимцева, творчість – це не лише місце створення чогось абсолютно нового, а й місце, де можна внести особисте розуміння, відтворити речі по-своєму, змінити, збагатити вже створене. Якщо є творчий процес, то буде і результат [83].

Також цікавим є погляд В. Черноус, яка визначає творчі здібності як продукт саморуху, самостійного вирішення простих та складних задач і питань, самостійного розкриття закономірностей і зв'язків між предметами і явищами, продукт мозкової роботи на шляху від загального до конкретного [87].

Варто зауважити, що на сучасному етапі науковці висловлюють різні підходи до розуміння поняття «творчі здібності». Т. Равлюк, наприклад, розглядає їх як синтез властивостей особистості, які визначаються ступенем відповідності конкретного виду творчої діяльності вимогам до неї та впливають на результативність такої діяльності [66].

Л. Виготський визначав творчі здібності з позицій психології, зокрема наголошував, що творчою вважається діяльність, що породжує новітнє, незалежно від того, чи це буде створено внаслідок творчої діяльності предметів зовнішнього світу, розумового конструювання чи виявлення почуттів, які існують лише у людині. Творчість розглядається як необхідна умова існування і все, що виходить за межі звичайної рутини і містить хоча б краплину нового, пов'язане з творчим процесом людини [24].

На думку В. Моляко, однією з ключових характеристик творчої особистості є бажання виявляти оригінальність та новаторство, відмова від стандартного підходу, а також високий рівень знань та умінь аналізувати явища, порівнювати їх. Не менш важливим аспектом є стійкий інтерес до конкретної справи чи діяльності [52].

Творчість є однією з найбільш змістовних форм розумової діяльності дітей. Це можна розглядати як універсальну навичку, яка гарантує успіх у різних видах діяльності дітей. Творча поведінка дошкільника є результатом його активної пізнавальної та творчої поведінки. Вивчення мови для дитини – це творчий процес (вивчення правил словотворення), а гра – це також творчість. Оскільки, створюючи нові ігрові ситуації, діти створюють власні предметні дії, образотворчу діяльність, музику, конструювання тощо. Крім того, наслідуючи дорослих, діти творчо модифікують своє пізнання відповідно до їхніх уявлень і мають унікальний особистий досвід, коли вивчають щось нове. Нові знання творчо реалізуються кожною дитиною і набувають своїх особливостей. Ці процеси лежать в основі несподіваних творчих актів, які породжуються і усвідомлюються дитиною.

Термін «творчість» визначає діяльність особистості, яка породжує цінності, перетворюючи їх із фактів її особистого досвіду у факти культури., Розглядаючи творчу діяльність як систему, в загальній структурі виділяється кілька основних підсистем: процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, особистість творця, оточуюче середовище та умови, в яких відбувається творчість. Таким чином, творчий процес людини є послідовністю творчих актів.

Л. Долинська переконана, що творчий розвиток дошкільників реалізується через спостереження і взаємодію з предметами, а у старших дошкільників цей розвиток виявляється через спроби виражати свої відчуття з використанням доступних їм засобів. Таким чином, етап спостереження поступово переходить у дію, тому методи та засоби творчого розвитку полягають у стимулюванні дій дитини. Найкраще в цьому віці пропонувати

дитині ігри, які ненав'язливо, але методично сприяють творчій активності. Однак у цьому віці активна участь батьків має велике значення для розвитку творчих здібностей. Вони повинні виявляти живий інтерес до діяльності дитини і грати в розвиваючі ігри вдома [19].

Дитяча творчість – це також процес створення образів із казок, оповідань, інсценувань, малювання, конструювання, пошук шляхів вирішення проблем під час діяльності. При цьому, на думку О. Кононко, А. Гончаренко, З. Плохій, основними етапами творчого процесу дитини є:

- поява хвилювання з приводу чого-небудь (поява проблем);
- поява багатьох питань, пояснень;
- усвідомлення та розуміння проблеми;
- формування гіпотез, пошук і знаходження рішень [49].

О. Кульчицька вважає, що творчість дошкільників реалізується в різних видах діяльності: грі, навчанні, спілкуванні, праці. Вона виділила наступні критерії творчих здібностей:

- оригінальність (здатність створювати ситуації, незвичайні відповіді, рішення, нестандартність);
- семантична гнучкість (здатність виділяти функціональні можливості об'єкта та пропонувати різні способи його використання);
- креативність (здатність підкреслити функцію об'єкта і, таким чином, побачити в ньому нові можливості);
- семантична спонтанна гнучкість (здатність знаходити різні ідеї у відносно обмежених ситуаціях) [41].

Науковець Л. Вакуленко, досліджуючи особливості проявів дитячої творчості зауважує, що творчість – це активність дитини, спрямована на створення нового продукту в нерегламентованій жорсткими умовами ситуації. На думку дослідниці, показниками творчих здібностей у дошкільників можуть виступати такі якості:

- відкритість до нових ідей і зацікавлення невідомим;
- здатність виходити за рамки ситуації, заданої іншим;

- швидкість аналогії, контрасту, асоціації;
- здатність впроваджувати нове, розвивати оригінальні ідеї, вирішувати нові завдання та досягати надзвичайних результатів;
- здатність швидко переходити від одного рішення до іншого;
- дотепність, почуття гумору, інтерес до парадоксу;
- сміливість і незалежність суджень;
- вміння ставити власні цілі;
- самокритичність, здатність до самоіронії;
- вміння бути допитливим [21].

I. Волощук, розуміє творчі здібності як сукупність психічних якостей індивідуума, які у своїй єдності є запорукою успішного розв'язання ним творчих задач. Разом з тим, науковець визначає такі критерії творчої особистості:

1) спостережливість, яка виявляється в здатності помічати в об'єкті сприймання малопомітні, але суттєві деталі;

2) уява, що допомагає бачити предмети і явища об'єктивного світу під різними кутами зору, відкриває шлях до використання їх у нестандартних, незвичних ситуаціях;

3) мислення, яке характеризується такими ознаками, як швидкість, гнучкість, оригінальність і точність;

4) цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, активність [12].

Отже, автори показують, що процес розвитку творчості в дошкільному віці дуже специфічний, відбувається стрімко, обумовлений внутрішніми передумовами, потребами дитини в пізнанні, відкритті, творчості, дії, а також залежить від впливу соціального середовища.

На основі теоретичного аналізу особливостей розвитку творчих здібностей старших дошкільників, ми підтримуємо визначення О. Кульчицької, що творчі здібності старших дошкільників втілюють собою властивості, спрямовані на створення нового і оригінального, включаючи нестандартне сприйняття звичайного, виявлення нових можливостей його

функціонування або включення його як частини нової системи, а також здатність генерувати значну кількість ідей [40].

Зазвичай формування дитячої творчості пов'язане з грою. Дошкільники малюють і грають, танцюють і грають, будують і грають, називають слова, придумують казки і продовжують грати. Навіть грають, займаючись серйозною роботою – навчаючись. Через гру, експерименти та творчість дитина пізнає навколишній світ. У грі дитина намагається знайти своє місце в житті, в якому вона готується до школи, живе нею, прокидається і засинає в грі.

Беззаперечним є той факт, що дитинство є періодом, коли відбувається освоєння соціально зумовленої системи суспільних, культурних і історичних відносин. Це стає можливим завдяки комунікації та формуванню свідомої, самостійної та продуктивної діяльності в процесі спілкування. За словами Т. Піроженко, особистісний розвиток дитини не обмежується лише спеціально організованими заняттями, дидактичними іграми, які спрямовані на оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Процес розвитку особистості дитини також відбувається під час взаємодії з предметним світом, дорослими та однолітками в ході спільної діяльності, зокрема у грі [25].

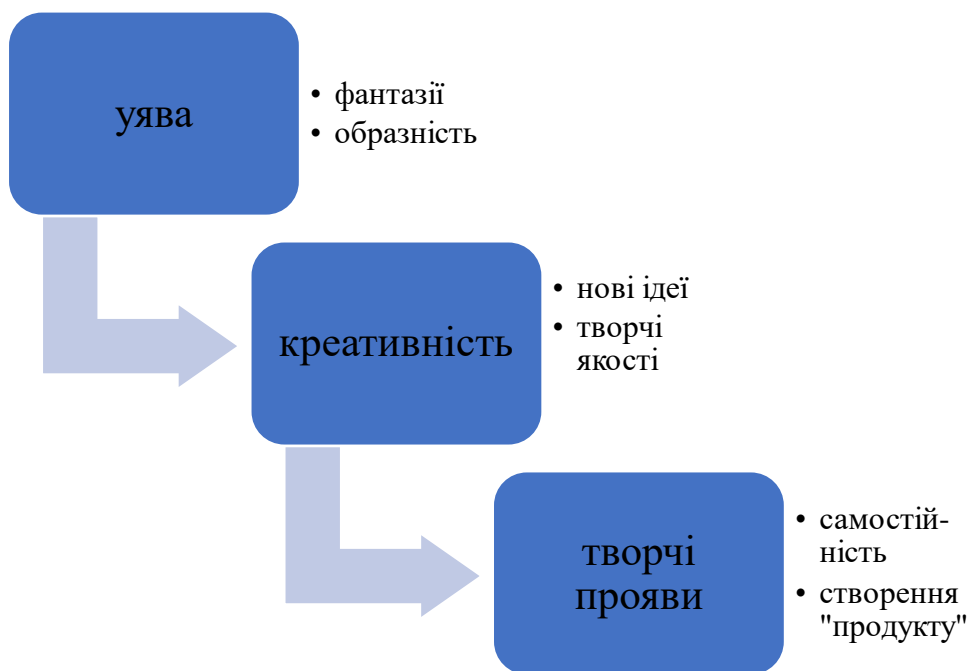
Сьогодні гра контролюється системою державної освіти. При цьому діти мають суб'єктивну свободу в грі. Тут малі діти можуть добровільно розподіляти ролі (без допомоги дорослих), контролювати один одного і стежити за точністю виконання певних завдань. Дошкільники виконують ролі, які вони взяли на себе, спираючись на власний досвід.

Нині дитяча гра стає школою соціальних відносин для всіх дітей. В іграх діти стикаються з різними людськими емоціями та стосунками і вчаться розрізняти, що добре, а що погано. Завдяки цьому у дітей розвивається усвідомлення власних особливостей, здатність судити про те, як їх сприймають інші, і потреба будувати власну поведінку з урахуванням можливих реакцій оточуючих [38].

Досліджували гру як педагогічну технологію такі вчені як: Р. Павелків, О. Пехота, Т. Поніманська та інші. Безпосередньо досліджували гру як провідну діяльність дошкільників Н. Гавриш, О. Гріднева, О. Кошелівська, Т. Осокіна, І. Рогальська, Г. Тарасенко, М. Шейко, Л. Якименко та інші.

Повністю підтримуємо наукові погляди Т. Звязун, яка досліджує гру як найбільш природний та продуктивний спосіб навчання дітей, метод засвоєння різноманітних знань, умінь та навичок у розважальній та стимулюючій для дошкільників діяльності. Лише через гру дитина має змогу самостійно опанувати те, чого вона ще не вміє. Розвиток ігрової діяльності створює необхідні психологічні умови та сприятливу атмосферу для всебічного розвитку дошкільників. Це досягається за умови використання у навчальному процесі різноманітних видів ігор, таких як рухливі, дидактичні та сюжетно-рольові [25].

У старших дошкільників здатність до творчості формується повільно, проходячи декілька стадій розвитку. Так, науковець О. Андрощук, вивчаючи проблему формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, визначає такі стадії розвитку: уява – креативність – творчі прояви.

Рис. 1.1. Стадії розвитку творчих здібностей дошкільників за О. Андрощук [2].

Коротко охарактеризуємо кожну із зазначених стадій.

Уява – це здатність відтворювати чи створювати при відсутності реального предмета. Психологи стверджують (В. Давидов, Т. Лаврентьєва, Г. Титаренко), що уява властива не усім індивідуам, що, в свою чергу, несе за собою певний спектр психічних відхилень.

На думку Р. Павлюк, сутність процесу уяви полягає в умінні схоплювати «ціле» раніше частини, в умінні на основі окремого натяку тенденції будувати цілісний образ. Науковець розглядає уяву як діяльність, що формує образи, а потім змінює і розвиває їх [57].

Уява не є реальністю, але елементи реальності є її живленням. З іншого боку, саме уява іноді визначає плани дій людини, її мисленнєвий процес, її ставлення до навколишньої дійсності, її власну працю, різні форми діяльності. За допомогою уяви ми формуємо образ предмета, ситуації, стану, яких ніколи не було або зараз немає.

Психологічний тлумачний словник подає наступне визначення поняття: «уява (фантазія) – психічна діяльність, яка полягає у створенні подумки уявлень та ситуацій, котрі ніколи не переживалися людиною в дійсності» [88].

Ще одне потрактування уяви знаходимо у словнику-довіднику педагогічних і психологічних термінів: «уява – психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, уявлень, думок на базі її попереднього досвіду» [89].

Стає очевидним, чому діти дошкільного віку мають таку потужну уяву. Власного досвіду та вміння об'єктивно оцінювати навколишній світ у них ще недостатньо. «Поле невизначеності» у сприйнятті життя настільки високе, що дитина може вирішити ті проблеми, які постійно постають перед нею, лише шляхом втручання уяви та фантазії.

Старший дошкільний вік характеризується активізацією функції уяви. Цей період – сенситивний для формування фантазії. Дошкільники велику

частину своєї активної діяльності здійснюють за допомогою уяви, адже нерідко їхні ігри – це результат роботи фантазії.

Цікавим видається нам підхід С. Максименко до такої класифікації видів уяви, а саме:

– активна уява – стосується творчого типу індивіда, який відчуває свій внутрішній потенціал та за допомогою постійної рекомбінації пізнання надає можливість для створення нових продуктів уяви, в результаті чого у індивіда виникає бажання до нових пошуків, створення матеріальних і духовних цінностей, завдяки емоційному підкріпленню;

– пасивна уява – образи виникають спонтанно, всупереч волі та бажанню дитини. При аналізі пасивної уяви виявлена цікава точка зору щодо поділу пасивної уяви на ненавмисно пасивну та навмисно пасивну;

– ненавмисно пасивна уява – формується при ослабленні свідомості, дезорганізації психічної діяльності, психозах, у сонному стані. При навмисно пасивній уяві дитина використовує своєрідний вид уяви – мрію [45].

«Креативність» – відносно нове поняття, що увійшло в науковий обіг вітчизняної освіти. Добираючи синонімічний ряд знаходимо такі визначення: творчість, новаторство, винахідливість. Охарактеризуємо означене поняття в контексті нашого дослідження.

Термін «креативність» (від латинського creatio – створення) використовується для опису творчих здібностей індивіда, які виявляються у здатності генерувати принципово нові ідеї. Креативність розглядається як незалежний фактор, включений до структури обдарованості [4]. Визначається як здатність особистості до творчої діяльності.

Проблема творчості, творчого підходу до освітнього процесу досліджувалася у наукових працях Н. Аксініної, І. Гриненко, І. Гладиліної, Н. Гузій, О. Дунаєвої, М. Поташніка, А. Хуторського, І. Шахіної та інших.

Розвитком креативності у дошкільників займалися Л. Божович, Н. Ветлугіна, В. Зінченко, А. Леушина, Н. Сакуліна та інші. Розвиток творчої особистості дитини розглядається ними як процес розв'язання індивідуально

значущих творчих завдань, які поступово ускладнюються. У ході цього дитина здобуває необхідний комплекс якостей, пов'язаних з різними аспектами її життєдіяльності.

Тож, узагальнюючи, можемо виокремити такі показники сформованої креативності дошкільника, зокрема:

- здатність відходити від шаблонів, змінювати стереотипи;
- бажання відкривати нове, із інтересом братися за розв'язання проблем без допомоги дорослих;
- вміння сприймати об'єкти комплексно, виділяючи в них головне, найістотніше;
- здатність бачити одну й ту саму проблему з різних боків;
- допитливість, пізнавальна активність, інтерес до пошуково-дослідницької діяльності;
- об'єктивне ставлення до себе, адекватна самооцінка, самокритичність;
- вміння самостійно ставити мету, підбирати засоби для її досягнення;
- сміливість у вираженні власної точки зору;
- вміння висувати гіпотези, припущення, доводити правдивість чи спростовувати їх;
- розвинена фантазія, творча уява, вміння дивуватися;
- вміння швидко переключатися із одного виду діяльності на інший, із одного вирішення проблеми до іншого рішення;
- орієнтація на високі еталони, пошук ідеалів.

Отже, для формування креативності дошкільника навчання має бути проблемним, що формує самостійність, творче мислення. Варто відмовитися від шаблонів.

Розвиток творчої особистості полягає у вдосконаленні системи творчих відносин до різних аспектів життєдіяльності. Шляхом реалізації відносин, які стають все більш ускладненими, особа висвітлює себе в нових творчих

якостях. Отже, розвиток творчої особистості дошкільника в наш час є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти.

Творчі прояви дошкільників тісно переплетені із розвитком уяви та здатності до креативності. Творчий прояв – це самостійна діяльність вихованця, спрямована на створення нового «продукту». Діти дошкільного віку з захопленням завжди беруться до створення своїх непередбачуваних «витворів мистецтва». У такий спосіб реалізовується творчий прояв. І головним завданням дорослих (вихователів, керівників гуртків, батьків та інших родичів) є підтримка такого творчого креативу дитини за будь-яких обставин.

Представимо усі проаналізовані поняття в таблиці 1.1. нижче.

Таблиця 1.1.

Основні поняття параграфу

Поняття	Узагальнене тлумачення	Дослідники
Творчість	Здатність до генерування нових ідей, почуттів та образів	Л. Виготський, В. Моляко, О. Кульчицька
Творчі здібності дошкільника	Сукупність психічних якостей особистості, що дають змогу ефективно розв'язувати творчі задачі	І. Волощук, Л. Вакуленко, Л. Трофімов
Уява	Здатність до створення нового або відтворення існуючого при відсутності предмета	В. Давидов, О. Кравцова, Г. Титаренко
Креативність	Творчі здібності індивіда, що характеризується здатністю до продукування принципово нових ідей	Р. Павлюк, І. Полякова, М. Поташнік
Творчий прояв	Самостійна діяльність дитини,	Е. Фромм,

	спрямована на створення нового «продукту»	Т. Комарова, О. Андрощук
--	--	-----------------------------

Якщо простежити за повсякденною активністю дітей і проаналізувати їхню діяльність, стає очевидним, що все, чим вони займаються, є своєрідною творчістю: дитина вивчає властивості навколишніх предметів; грає зі словами, артикулюючи та створюючи нові слова; експериментує з різноманітними матеріалами і таке інше. Як визначив Е. Фромм [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**], творчі здібності охоплюють здатність дивуватися, бажання пізнавати, вміння знаходити вихід із своєрідних ситуацій; це прагнення до відкриття нового та глибокого розуміння.

Отже, зв'язок між уявою, креативністю та творчими проявами очевидний. Для дитини дошкільного віку є важливим, щоб забезпечувалася збалансована синергія у розвитку означених складових творчих здібностей особистості.

Проведений теоретичний аналіз проблеми формування та розвитку творчих здібностей дошкільників дав змогу зробити такі узагальнення.

Актуальність проблеми не викликає сумнівів через те, що особистість дитини має соціалізуватися, зокрема й через творчу діяльність. Це спонукає науковців до подальших наукових розвідок щодо пошуку нових або удосконалення вже існуючих засобів, методів, технологій розвитку творчих здібностей дітей.

Поняття «творчість», «творчі здібності», «креативність» розглядаються у двох наукових площинах – педагогічній та психологічній. Науковці не мають єдиного тлумачення означених термінів, проте схильні до єдиної думки про те, що прояв творчих здібностей є показником особистості, що здатна до саморозвитку, самовдосконалення, саморефлексії.

Встановлено, що уява, креативність та творчі прояви є складовими процесу розвитку творчих здібностей дітей. Для дітей старшого дошкільного віку характерно виявляти творчий потенціал в усіх видах діяльності:

навчальній, ігровій, спортивній тощо. А вчасна підтримка вихователями та батьками творчих проявів дитини є важливим стимулом для продовження та удосконалення такої творчості.

Особливості розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку розглянуто в наступному параграфі розділу.

1.2. Особливості розвитку творчих здібностей у старших дошкільників

Невід'ємною складовою успішного процесу соціалізації особистості дитини є розвиток творчих здібностей у повсякчасній діяльності – самостійній, ігровій, навчальній, спортивній тощо.

Творчість дітей, зокрема старших дошкільників, ґрунтується на безпосередньому та опосередкованому наслідуванні, яке слугує важливим чинником розвитку їхніх творчих здібностей. Зважаючи на схильність дітей до наслідування, завданням педагогічних працівників визначаємо прищеплення дітям навичок та умінь, без яких неможлива творча діяльність, виховувати у них самостійність, активність у застосуванні цих знань і вмінь, формувати критичне мислення та цілеспрямованість.

Доречним, на наше переконання, є структурно-рівневий підхід Я. Пономарьова щодо розуміння творчих здібностей дошкільників. Під творчими здібностями дослідник розуміє здатність розпізнавати й асимілювати побічний продукт, що виникає в процесі діяльності і не має прямого відношення до мети. Структурно-рівневий підхід ґрунтується на класифікації самого творчого процесу, зокрема:

- перша фаза (свідома робота) – відбувається підготовка, особливий діяльнісний стан передуює інтуїтивному осмисленню нової ідеї.

- друга фаза (несвідома робота) – охоплює період дозрівання, коли несвідома праця над проблемою інкубує концепцію спрямовуючої ідеї;

- третя фаза (перехід несвідомого у свідомість) – натхнення: під впливом несвідомої роботи виникає ідея щодо розв'язку, спочатку у формі гіпотетичного принципу або задуму.

- четверта фаза (свідома робота) – включає розвиток ідеї, її остаточне формування та перевірку.

Отже, взаємодія свідомого та несвідомого становить центральний механізм творчості для науковця.

Я. Пономарьов установив, що розв'язання будь-якого творчого завдання відбувається на нижчому (часто інтуїтивному) структурному рівні, ніж постановка [65].

Дитина надає ігровим діям більшої характерності, ініціює цікаві пропозиції щодо збагачення змісту гри і різноманітності ролей.

В. Роменець вказував на такі особливості творчості:

1) творчість передбачає наявність яскраво вираженої самоорганізації особистості;

2) у творчості виявляється її найважливіша функція – комунікативність, адже автор твору призначає його іншим людям (у ньому творець виражає певну ідею і хоче передати її іншій людині);

3) аксіологічний (ціннісний) аспект творчості – поза ціннісним аспектом творчість втрачає сенс; цінність творчості у позитивній продуктивності творця;

4) причинна зумовленість творчості – у творчій діяльності людина прагне реалізувати свою свободу [20].

Поставивши перед собою ціль – розвиток креативності дошкільника, варто враховувати, що від початку цієї кропіткої роботи до досягнення визначеної мети пройде чимало часу. У розвитку творчих здібностей дошкільника можна прослідкувати чотири етапи. Коротко опишемо кожен.

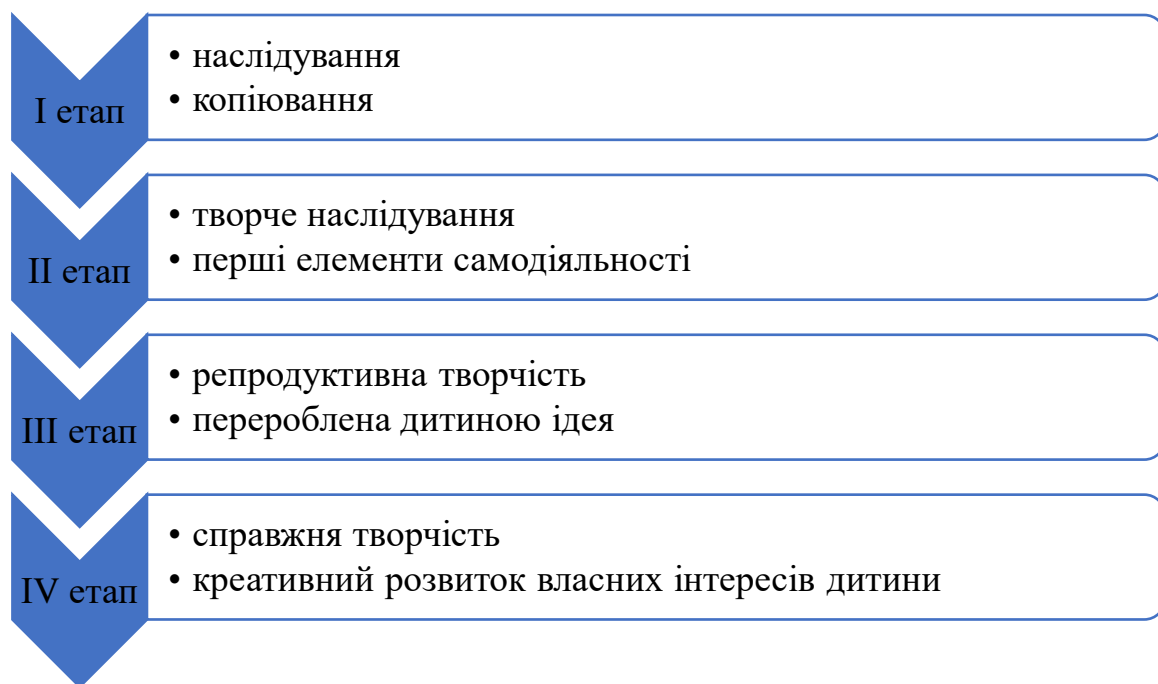
I етап – наслідування. Дитини копіює дії дорослого. Говорити про прояви творчості поки не приходиться. Потрапивши в незвичну ситуацію,

дитина відтворює вже відомі дії, наслідує їх за дорослим і використовує для досягнення власної мети.

II етап – творче наслідування. Дитина не змінює даної дорослим основи, але вносить свої елементи, якусь новизну, проявляє перші елементи самодіяльності. На цьому етапі дошкільник визначає власні переваги, у відповідності із своїми уміннями.

III етап – репродуктивна творчість. В основі все ще лежить запропонована дорослим ідея, проте вже суттєво перероблена. У процесі внесення змін, творчості дошкільник пропускає її через себе перевіряє доцільність використання в умовах, які склалися.

IV етап – справжня творчість, створення нового. Досягнення цього етапу в дошкільному віці є неможливим, адже створити оригінальну ідею можна тільки на вершині креативного розвитку у сфері власних інтересів.

Рис. 1.2. Етапи розвитку творчих здібностей дошкільників

Дитяча творчість – це унікальне явище, оскільки завжди виняткове та креативне. Багато педагогів і психологів, як вітчизняних, так і іноземних, акцентують на важливості занять творчістю для гармонійного розвитку особистості дитини.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що проблема розвитку творчих здібностей має комплексний характер і розробляється за різними векторами, зокрема:

- розвиток творчих здібностей дошкільників засобами образотворчої діяльності (І. Демченко, Н. Зубарева, Н. Карпинська, Н. Пакуліна, О. Рудницька);
- розвиток творчих здібностей дошкільників засобами народного фольклору (С. Кирчів, Л. Лупійко, М. Осоріна, С. Павлюк, О. Проскура);
- розвиток творчих здібностей дошкільників у сюжетних іграх (Є. Зворигіна, М. Машовець, В. Павленчик, Н. Реуцька, О. Усова);
- розвиток творчих здібностей дошкільників засобами художньої праці (Т. Коломоєць, В. Левін, О. Лук, О. Матюшкін);
- розвиток творчих здібностей дошкільників засобами комп'ютерних ігор (О. Андрущук, Ю. Бабаєва, Р. Радева, Н. Шумакова);
- розвиток творчих здібностей дошкільників засобами казки (М. Бахтин, Н. Карпінська, М. Кисельова, Н. Сакович, Р. Ткач, Т. Травіна).

Цей перелік не є вичерпним через те, що сучасна дитина вимагає нових засобів формування творчих здібностей. Відповідно, засоби формування творчих здібностей дітей також мають відповідати сучасним потребам вихованців.

Проблема визначення складників творчих здібностей дошкільників на сьогодні в психолого-педагогічній літературі залишається дискусійною. Спираючись на сучасні дослідження (Л. Артемова, А. Богуш, Г. Гавриш, О. Кононко, В. Кузьменко, О. Павленко, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, Г. Раратюк, О. Терещенко, В. Тименко, О. Хорошковська, Л. Якименко та інші) ми передбачаємо компонентний склад творчих здібностей дошкільників, а саме:

- творче мислення;
- творча уява;

- використання методів розвитку творчості у дошкільників в процесі виконання творчих завдань.

Незважаючи на різноманітні визначення компонентів творчих здібностей у науковій літературі, вчені визнають, що для ефективного розвитку творчого мислення та творчої уяви у дошкільників є важливим розвивати конкретні уміння. Зокрема, вирішення творчих завдань, які вимагають систематичного та послідовного перетворення дійсності, поєднання несумісного, використовуючи суб'єктивний досвід дитини. Ці вміння становлять основу для формування системного та діалектичного мислення, а також для розвитку довільної, продуктивної та просторової уяви. Використання евристичних та алгоритмічних методів в організації творчої діяльності допомагає створити сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей дошкільників. Зазначено, що сам процес розвитку творчих здібностей у дошкільників відбувається під час їхньої творчої діяльності, взаємодії з навколишнім середовищем та оточуючими людьми. [43].

Л. Камликова психологічною основою формування творчої уяви у старшого дошкільника вважає певні види навчальної діяльності, важливими умовами яких є оперування просторовими й іншими образами, перетворення та їх трансформування, подальше створення нових комбінацій – ідей [26].

Психологічна інновація у дітей дошкільного віку – це здатність творчо вирішувати проблеми, які виникають у конкретних ситуаціях. Нові враження та нові знання реалізуються через унікальний внутрішній світ дошкільників і набувають власного колориту. Дитина освоює нові, невизначені, проблемно-орієнтовані знання, створюючи невизначений горизонт когнітивного розвитку, який з часом стає орієнтиром для розвитку мислення та уяви дитини.

Як зазначає О. Дяченко, творча уява – це немов чуттєвий інструмент, який відкриває можливості для самовираження і дозволяє дитині знаходити і втілювати власні ідеї та бажання. Творча уява використовується для того, щоб уявити предмети і явища, які ніколи раніше не сприймалися дитиною.

Уявляючи реальність, діти мають можливість використовувати її для регулювання власних емоційних стосунків і пізнавальної діяльності [18].

I. Мартиненко описує особливості розвитку творчої уяви в ході дослідження казкової імпровізації з дітьми дошкільного віку. На думку вченої, багатогранність простежується в доступі дитини до репродуктивної, потім репродуктивно-креативної та творчої уяви [85].

Для розвитку творчості дітей дошкільного віку велику увагу слід приділяти формуванню глибокої та міцної системи знань, умінь і навичок, стимулюванню самостійної діяльності дитини, формуванню стійкого творчого інтересу. У процесі навчання і розвитку дитина піднімається до нового становлення особистості, розвиває своє мислення, творчість і незалежність. Дитина вчиться контролювати свою увагу, розвиває пам'ять, уяву та волю. Саме на цьому духовному тлі розвивається творча діяльність дітей дошкільного віку, що сприяє зростанню їхньої креативності. Як уже зазначалося вище, творчі здібності розвиваються та реалізуються в процесі творчої діяльності.

Проаналізуємо та зробимо спробу узагальнити особливості розвитку творчих здібностей дошкільників у дослідженнях сучасних вітчизняних науковців. Ґрунтовний теоретичний аналіз напрацювань вітчизняних та зарубіжних дослідників з означеної проблеми дав змогу виокремити основні особливості розвитку творчих здібностей старших дошкільників. До таких ми відносимо: нормативне забезпечення, обдарованість, індивідуальність дитини та її психологічні особливості, пізнавальні процеси (організованість), національно-культурну спадщину, правильну оцінку дорослими результатів діяльності дошкільника, інтеграцію.

Нормативне забезпечення.

У Конституції України (1996), Законах України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2002), Державному стандарті дошкільної освіти (2021), Конвенції про права дитини (1989), Положення про заклад дошкільної

освіти (2003) та різноманітних програмах розвитку акцентується на необхідності виховання особистості, яка вирізняється високими загальнолюдськими моральними якостями, національною самосвідомістю і повагою до культури, мистецтва, історії, рідної мови, народних традицій і звичаїв. Крім того, в умовах подальшої гуманізації та індивідуалізації дошкільної освіти важливою є проблема формування та розвитку здібностей дітей, особливо в контексті підготовки їх до вступу до школи. Це набуває соціальної значущості, оскільки впливає на їхню адаптацію та успішний старт в навчальному процесі.

Отже, ми встановили, що на державному рівні всіляко заохочується та підтримується творчий розвиток дітей, зокрема й дошкільного віку. Для цього розроблено та впроваджується в освітній процес низка нормативних документів. Вважаємо правовий аспект в питанні розвитку творчих здібностей дошкільників однозначно важливим, адже таким чином є підстави вимагати від закладу дошкільної освіти впровадження відповідних методик для розвитку означених здібностей дітей. Якщо є документ, значить передбачається контроль та, відповідно, відповідальність педагогічних працівників.

Обдарованість.

Обдарована дитина, за нашими спостереженнями, це дитина, яка характеризується яскравими, іноді визначними досягненнями або проявляє внутрішні задатки для таких досягнень у певній сфері діяльності. Раннє виявлення обдарованості у дитини вказує на її винятковий потенціал і таланти. До таких виявів обдарованості дитини можна віднести потужну енергійність, значну фізичну, розумову та пізнавальну активність, порівняно низьку втомлюваність, раннє опанування навичок ходьби та інших рухів, інтенсивний розвиток мовлення, допитливість, легке та і швидко засвоєння та використання нової інформації, а також ранній інтерес до читання.

Саме поняття «обдарованість» визначається як особливий стан індивіда, який характеризується високим рівнем активності, швидкістю

сприймання та обробки інформації, а також вираженою пошуковою поведінкою. Водночас цей стан супроводжується яскраво вираженою індивідуалізацією або спеціалізацією цих процесів. Іншими словами, обдарована особистість відзначається унікальним, індивідуальним підходом до сприйняття світу, його логіки, що проявляється в його неповторних шляхах сприйняття та обробки інформації.

Широкий вектор аспектів обдарованості розглядається в теоретичних дослідженнях С. Сисоевої [72]. Дослідниця переконана, що в кожній людині є показники, які об'єднують її особисті здібності в різних видах діяльності. Така особистість характеризується пластичністю компетенцій, здатністю взаємодіяти в різних видах діяльності тощо. Показник інтеграції індивідуальної компетентності функціонує нерозривно із загальною обдарованістю.

Г. Костюк дотримується такого погляду, згідно з яким люди народжуються різними, і називав індивідуальні своєрідні задатки кожної людини обдарованістю [35].

Таким чином, висловлені вченими думки з приводу феномену «обдарованість» доводять, що за своєю природою вона є потенційною. Головною особливістю обдарованої особистості виступає своєрідність творчості, яка розкриває її як суб'єкт, що самореалізується у високій якості продуктів діяльності, в очевидних видатних досягненнях у певній сфері і підтверджує високий та надвисокий рівень розвитку здібностей [51].

На підставі таких суджень доходимо висновку, що обдарованість не є засвоєними знаннями, відмінностями однієї людини від іншої, а саме тими індивідуальними особливостями, які сприяють успішному виконанню певного виду діяльності.

Таким чином, природна обдарованість дитини буде підвищувати її рівень творчих здібностей. Дитина з певними вродженими талантами швидше і якісніше буде набувати відповідних умінь та навичок у будь-якому виді мистецтва, творчості. Закономірно, що у дітей з вродженими талантами

розвиток творчих здібностей буде відбуватися більш продуктивно та якісніше у порівнянні із дітьми без вродженої обдарованості.

Тож, правомірно віднести обдарованість до особливостей розвитку творчих здібностей дітей.

Індивідуальність дитини та її психологічні особливості.

Кожна людина народжується із своїм власним неповторним набором якостей та особливостей. Це є свідченням того, які ми усі можемо бути різними з точки зору внутрішніх психологічних індивідуальностей. Дитина може бути природно обдарованою, проте замкнутою особистістю, сором'язливою. Велике значення має тип темпераменту дитини (холерик, сангвінік, флегматик та меланхолік). Звісно, найближче оточення дитини також безпосередньо впливає на формування її індивідуальних особливостей.

О. Кононко пропонує виділяти такі структурні компоненти особистості дитини, зокрема це:

– перший компонент – дитячий світогляд. Під ним розуміють знання і досвід, які допомагають дітям дошкільного віку набути відносно цілісного уявлення про світ і визначити свій напрямок у житті та ставлення до навколишньої дійсності й самих себе;

– другий компонент – особиста свідомість, або самосвідомість дошкільника. Це пов'язано з усвідомленням дитиною свого обмеженого місця у світі та ставлення до навколишнього світу. Дитина усвідомлює свої здібності, закладаються основи самооцінки та Я-концепції. Дошкільники оцінюють свої особисті якості (позитивні та негативні) і своє місце в системі суспільних відносин;

– третій компонент – оптимізована за віком модель потребово-мотиваційної сфери. Як показали численні дослідження, діти дошкільного віку набувають осмисленої орієнтації в навколишньому середовищі. Вони засвоюють моральні правила і норми, набувають соціально прийнятних моделей поведінки і прагнуть поводитися правильно;

– четвертий компонент – розвиненість емоційнопочуттєвої сфери, насамперед, соціальної спрямованості, соціальних сил, емоційної забарвленості. Необхідно впливати, з одного боку, на збалансування у малюка «почуття Я» з «почуттям іншого», з другого боку – на розвиток культури виявлення почуттів, адекватної реакції на життєві події;

– п'ятий компонент – воляова сфера, вміння підпорядковувати свою поведінку досягненню конкретних цілей, долати труднощі на шляху до них. Вона вимагає високих форм орієнтувальної діяльності, вміння діяти цілеспрямовано, регулювати власну активність [33].

Для розвитку творчих здібностей дошкільника важливо добре знати дитину, її внутрішній світ, особливості родинного виховання. Такі знання дадуть змогу вихователю індивідуально підійти до кожної дитини, урахувуючи її нахили, природню обдарованість, специфіку поведінки тощо.

Отже, розвиток творчих здібностей – не загальний процес «один для всіх», а вимагає індивідуального підходу до кожного вихованця. Тоді, на наше переконання, творча діяльність дошкільників буде успішною та корисною.

Пізнавальні інтереси (організованість).

Діти за своєю природою «чомучки» та «пізнавайки». Їм все треба знати, все помацати, всюди залізти. Це природна потреба організму розвиватися через набуття корисного досвіду. Дитину не можна обмежувати в її пізнанні. Але, загальновідомий факт, не усі батьки це усвідомлюють. Плуताючи опіку з обмеженнями, вони, нерідко, деформують пізнавальну діяльність дитини через всілякі заборони: не можна мочити ноги, не можна босоніж пройтися у траві, не можна чіпати тварин та комах, не можна голосно співати тощо. Як наслідок, у дитини зникає інтерес до оточуючого світу через навіювання, що світ злий, небезпечний і так далі. Відповідно, вже йде дисбаланс у всіх сферах життя дитини, не виключенням стає творча діяльність. Саме тому так важливо організовувати дітей у закладах

дошкільної освіти, де усі гуртом вони пізнають світ, опановують нові навички, набувають соціально значущого досвіду.

Отже, розвиток пізнавальних інтересів напряму впливає на розвиток творчих здібностей дошкільників.

Національно-культурна спадщина.

У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що в Україні складаються умови для роботи закладів дошкільної освіти, де певною мірою використовуються досягнення естетичної спадщини народу. Актуальний нині принцип національної спрямованості виховання передбачає використання в єдності загальнолюдського і національного надбання в естетичному виховному процесі дошкільників, оскільки майбутнє суспільства безпосередньо залежить від духовності кожної людини, її моральних орієнтирів. Важливо з дошкільного дитинства виховувати інтерес до національної культури, втіленої у народних традиціях.

Ми переконані, що багата духовна спадщина нашого народу має потенціал до розвитку творчих здібностей дітей за умови систематичного впровадження в освітній процес закладу освіти.

Правильна оцінка дорослими результатів діяльності дитини.

Власний життєвий досвід та проходження педагогічної практики в закладі дошкільної освіти лише підтверджують важливість правильної оцінки результатів діяльності дитини. Критика, постійні зауваження, цькування та переробляння будь-чого за дитиною несе за собою складну психологічну травму, зниження самооцінки, небажання продовжувати виконувати якесь завдання тощо. Очевидно, що при розвитку творчих здібностей дитини це також відіграє вагомий роль, адже навіть найталановитіші від природи діти нерідко помиляються, капризують, роблять щось неправильно. Роль дорослих в цьому випадку – підтримати, змотивувати, заохотити. Не усі діти однаково талановиті та творчо обдаровані, проте кожна дитина гідна поваги та визнання власних результатів. Вихователям і батькам у таких ситуаціях треба бути обережними з висловами, проте важливо і не перехвалити дитину.

Інтеграція.

На сформованість творчих здібностей у дітей дошкільного віку впливає процес інтеграції, при якому відбувається цілісне творче уявлення дітей.

Дослідження І. Білої доводять, що для поліпшення роботи з художнього виховання у дітей необхідне оволодіння комплексами різноманітних знань, умінь і здібностей. У цей комплекс включається і здатність дітей глибоко переживати те, що вони бачать. Це свідчить про важливість розвитку емоційного та естетичного сприйняття у дітей. Глибокі переживання допомагають їм не лише розуміти, але й відчувати красу та емоційне навантаження художнього вираження. Такий підхід сприяє повнішому розкриттю творчого потенціалу та розвитку художнього смаку в дітей. Для створення зображення важливо також отримання образотворчих уявлень про речі і явища навколишнього світу (здатність дітей візуалізувати об'єкти та явища навколишнього світу, що сприяє їхньому творчому вираженню), розвиток спостережливості дітей (дошкільнята вчать уважно спостерігати за деталями, формами і кольорами, що сприяє розвитку їхньої художньої чутливості), вміння виділяти істотне в предметах і явищах (допомагає дітям у створенні більш виразних і оригінальних творів мистецтва), помічати характерне для того чи іншого предмета (вміння виокремлювати та висвітлювати характерні особливості різних об'єктів допомагає дітям передавати їх унікальність у своїх творах). Інтеграція служить як засіб для засвоєння знань та умінь, розвитку творчих здібностей. Вона сприяє глибшому і більш повному розумінню навколишнього світу, розширюючи естетичний досвід і уникаючи перевантаження як у дітей, так і у дорослих [9].

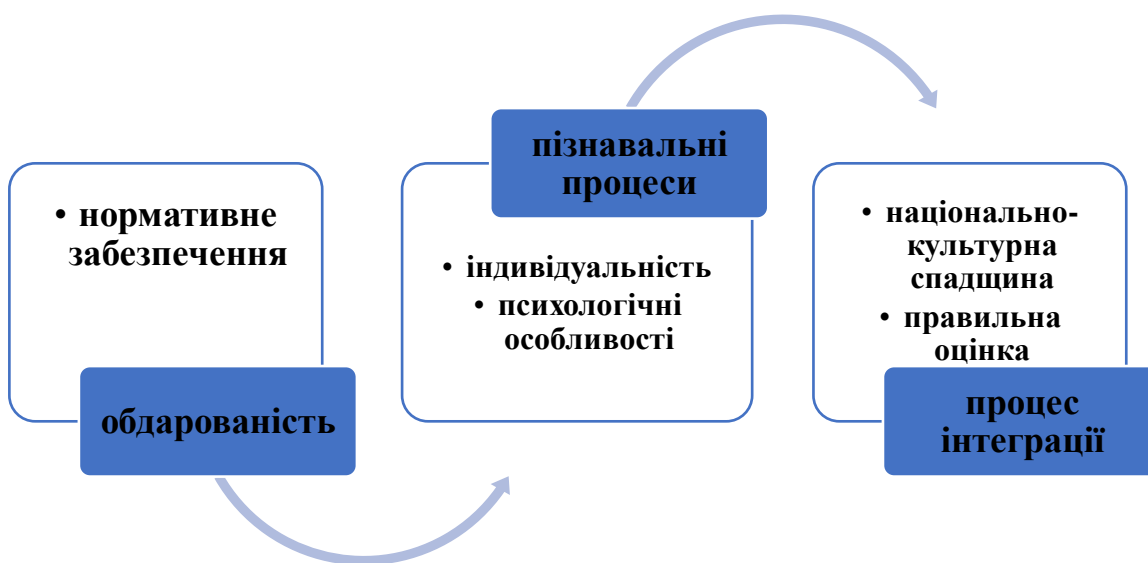
Під керівництвом Т. Комарової було досліджено інтеграцію образотворчої діяльності та музики; Л. Артемова зосередилася на поєднанні ігор-драматизацій і образотворчої діяльності; Е. Трусова провела вивчення взаємозв'язку природи і образотворчої діяльності. В цих напрацюваннях виділяється глибокий та різнобічний взаємозв'язок між різними формами

мистецтва та художньо-творчою активністю дітей, такою як образотворча, музична, театралізована, ігрова, художньо-мовленнєва діяльність тощо [4; **Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

Таким чином, інтеграція знань, умінь, навичок, наявного вже досвіду є важливим аспектом у розвитку творчих здібностей старшого дошкільника.

Відобразимо структурно особливості розвитку творчих здібностей дошкільника на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Особливості розвитку творчих здібностей старших дошкільників

Для того, щоб досягнути поставленої мети – розвитку креативності дошкільника, варто пам'ятати про умови, без урахування яких не обійтися.

По-перше, обов'язковим є створення середовища, в якому дитина зможе почувати себе вільно, розкуто. Малюк не повинен боятися висловлювати власну думку, пробувати нове, шукати інші шляхи вирішення однієї і тієї ж проблеми. Тому, якщо будь-які бажання дитини будуть ігноруватися, за спробою відійти від шаблону буде слідувати заборона чи навіть покарання – ніякого позитивного результату не буде. Отже, першою умовою є нерегламентоване середовище.

По-друге, стосунки із педагогом мають бути довірливими, такими, щоб дитина могла відкритися, не боялась запитувати, експериментувати. Добре, якщо малюк буде ставитися до вихователя, як до старшого товариша, до рівного. Але, звичайно, вдаватися до крайнощів теж не варто. Демократичні стосунки – друга необхідна умова.

По-третє, як відомо, діти навчаються, наслідуючи дорослих. Тому можливість брати приклад із творчої особистості, орієнтування на креативну людину допоможе якнайскоріше досягти поставленої цілі.

Виховуючи креативну особистість, варто дотримувалися деяких рекомендацій:

- уникати чітких вказівок, алгоритму дій, які має виконати дитина;
- давати завдання на пошук аналогій;
- заохочувати прояви творчої уяви, фантазії;
- пропонувати відходити від шаблону, відмовлятися від найбільш очевидних способів розв'язання завдання;
- якщо творче завдання надто складне, розділити його на підзавдання, щоб інтерес дитини не пропав;
- відзначати найбільш креативні ідеї дітей;
- стимулювати дітей аналізувати предмет із несподіваних точок зору, знаходити нове призначення давно знайомим предметам.

Реалізувати вищезазначені рекомендації можна під час організації занять, дидактичних і творчих ігор (в тому числі режисерських), театралізованої діяльності, свят і розваг, пошуково-дослідницької діяльності, а також шляхом постановки проблемних запитань.

Отже, проблема розвитку творчих здібностей дошкільників є складною та багатоаспектною. Зважаючи на це, ми, на основі аналізу наукових джерел, виокремили особливості розвитку творчих здібностей, а саме: нормативне забезпечення, обдарованість, індивідуальність дитини та її психологічні особливості, пізнавальні процеси (організованість), національно-культурну

спадщину, правильну оцінку дорослими результатів діяльності дошкільника, інтеграцію.

У наступному параграфі дослідження зроблено спробу охарактеризувати режисерські ігри як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників.

1.3. Характеристика режисерської гри як засобу розвитку творчих здібностей старших дошкільників

Коли йде мова про дітей як найбільш незахищену соціальну категорію, то найважливішою умовою, якої мають дотримуватися абсолютно усі оточуючі дорослі – це забезпечувати всебічний розвиток дітей.

Завданням вихователів у закладах дошкільної освіти є відкривати двері у великий і різноманітний світ, передавати ключ та вчити дітей використовувати цей інструмент для власного розвитку. Ніхто, окрім самої особистості, не може сприяти індивідуальному зростанню. Місія педагога полягає в тому, щоб допомогти виявити повний потенціал вихованця та вести його по шляху творчості. Це визначається як стратегічний курс на майбутнє.

Корифей вітчизняної педагогічної думки В. Сухомлинський писав: «Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять – це іскра, що запалює вогник допитливості» [74, с. 95].

Гра є унікальним явищем у загальнолюдській культурі, це форма діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення й засвоєння суспільного досвіду, в якому розвивається і вдосконалюється самоуправління поведінкою. У жодному іншому виді діяльності людина не виявляє такого виразного використання своїх психофізичних та інтелектуальних ресурсів, як у грі. Тому гра має розширювати свої межі в системі розвитку творчих здібностей дітей [71].

Людство обрало гру, щоб стимулювати творчу активність дітей і розвивати їхні соціальні та поведінкові навички. Ігри широко використовувалися і продовжують використовуватися як основний засіб соціальної інтеграції дітей. Розвивальна гра плідно використовується для навчання і виховання дітей у різному віці. Цей підхід дає змогу дітям дошкільного віку відносно легко і в невимушеній обстановці дізнаватися про себе, про типи і норми поведінки, про методи і моделі розв'язання конкретних проблем і про навколишній світ [5].

На думку Т. Піроженко, основною та професійною відповідальністю дорослого перед дитиною середнього та старшого дошкільного віку є збагачення функціонально адекватних дій з предметами та комунікативних взаємодій з соціальним оточенням. Адже саме цей вік є найбільш сприятливим для засвоєння партнерської взаємодії з однолітками та норм соціальної поведінки у колективних, творчих видах діяльності. Режисерські ігри дозволяють дітям моделювати та закріплювати різні, але взаємопов'язані стосунки – ігрові та реальні, які узгоджуються змістом сюжету гри та логікою ігрових ролей, що набуває особливого значення в умовах динамічних змін сучасності [60].

У наукових працях Ю. Туженкової, під час дослідження проблеми формування соціальної зрілості у дошкільників виявлено, що важливу роль у цьому процесі відіграє колективна творча гра – особливий вид творчої діяльності дітей дошкільного віку. Колективна творча гра є ефективним інструментом, який сприяє розвитку відчуття партнерства та належної взаємодії [80].

Сьогодні в закладах дошкільної освіти простежується чітка тенденція до згортання сюжетно-рольових ігор. Це пояснюється тим, що, педагоги часто перетворюють сюжетно-рольову гру на традиційні заняття, намагаючись задовольнити бажання батьків в підвищенні інтелектуального рівня вихованців. Однак, як наголошує В. Огнев'юк, гра не є статичним утворенням, вона розвивається разом з дитиною протягом усього її

дитинства. Залежно від віку, можливостей дитини на перший план виходять різні структурні елементи і етапи ігрової діяльності [55].

Як зауважує у своєму дослідженні «Рольова діяльність дітей дошкільного віку» Н. Захарасевич, найхарактернішим видом ігрової діяльності дошкільника є сюжетно-рольова гра, яка виникає на межі раннього і дошкільного віку і досягає свого розквіту в середині дошкільного дитинства.

Сюжетно-рольова гра – це відтворення дітьми дій дорослих і стосунків між ними. Це своєріднаобразна гра, яка базується на задумі дітей і розкривається через події (сюжет) і їхнє відтворення.

Структурними компонентами сюжетно-рольової гри є роль, сюжет, зміст, правила, ігрові дії, рольові і реальні відносини, ігрові предмети і предмети-замінники.

Центральним компонентом гри є роль – спосіб поведінки людей у різноманітних ситуаціях, що відповідає прийнятим у суспільстві нормам. Роль об'єднує всі види гри: у її реалізації знаходять своє втілення сюжет (сфера соціальної дійсності) і зміст (основний момент діяльності дорослих та взаємин між ними, які відображаються в іграх).

Дитяча гра є соціальним явищем, а тому в сучасних наукових джерелах розглядається як шлях формування у дітей 5-7 років. У своїх працях вчені наголошували на її різноманітних аспектах, звертаючи особливу увагу на її роль у формуванні особистості дітей, насамперед, формування якостей, ефективних стосунків дітей у процесі гри, виховання здібностей, сильних сил. вольові риси характеру, особливо дисциплінованість [59].

Дитина може приймати на себе виконання певної ролі у сюжетно-рольовій грі, якщо сфера дійсності, відображена у сюжеті, вже їй відома, оскільки основним джерелом сюжетів ігор є реальне буття дошкільника, ознайомлення з яким є основною умовою виникнення гри. Введення дитини в цю дійсність повинно відбуватися так, щоб у центрі уваги знаходилася

людина, її діяльність, і внаслідок цього ознайомлення у дитини виникало емоційне ставлення до діяльності [23].

Очевидно, що рольові ігри дають змогу формувати у дітей дошкільного віку певні життєві компетентності та набувати соціальних ролей, зокрема роль матері, батька, вчителя, доньки або сина, подруги, продавця, водія автобуса тощо.

Наукове дослідження, проведене О. Поперечняк, вказує на те, що одним з ключових компонентів формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку є усвідомлення соціальних ролей. Соціально-рольова взаємодія дозволяє дошкільникам почувати себе значущою часткою суспільства та сприяє засвоєнню позиції значущості у соціальному вимірі [61, с. 137].

Вирішальним чинником успішного соціального розвитку дитини є правильна організація дорослими взаємодії дитини із соціальним середовищем, що дає їй можливість бути ініціативною, робити власний вибір, самостійно приймати рішення та відповідати за кожен вчинок. При цьому розвиток дитини не зводиться до засвоєння певних соціальних норм, а є особливий стан рівноправного накопичення соціального досвіду і формування життєвих здібностей [61, с. 137].

Теоретичний аналіз напрацювань вітчизняних науковців у галузі дошкільної освіти дав змогу визначити рівні соціальної взаємодії дошкільників. Представимо динаміку на рис. 1.4.

Проаналізуємо безпосередньо режисерську гру як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників.

Режисерська гра – це один із ключових видів творчої гри дітей дошкільного віку. Такий вид гри є індивідуальною формою ігрової діяльності дитини.

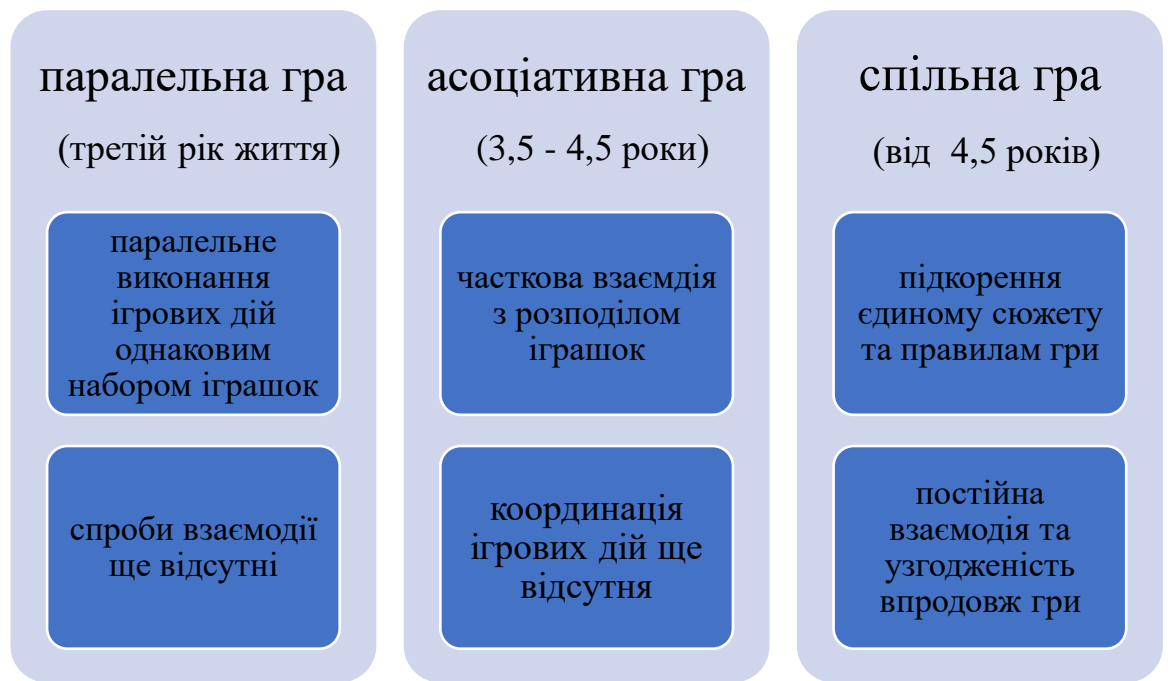

Рис 1.4. Динаміка рівнів соціальної взаємодії дошкільників.

Режисерські ігри передбачають активну взаємодії дитини з іграшками та їх заміниками, побудовану за власним сценарієм. Під час цієї діяльності дошкільник переходить від рутинних ігор із конкретною іграшкою до гри, яку він створює за власним задумом. Дитина самостійно придумує сюжет, обирає ігрові засоби. У режисерських іграх дошкільник створює уявну ситуацію та обігрує її в різних ролях. Ці ігри є результатом асоціативного сприймання дитини з оточуючого світу і часто виникають під впливом конкретної іграшки чи предмета, який спонукає до творчих ігрових дій. Важливо відзначити, що для переходу до режисерської гри дитині ще потрібен додатковий досвід у взаємодії та спілкуванні.

Режисерські ігри виникають на основі предметно-зображувальних ігрових дій дитини, що поступово розвиваються під час спілкування з дорослими, та освоєння простих сюжетних сценаріїв, запропонованих оточуючими. У цих іграх дошкільник виявляє свою здатність не лише до взаємодії з предметами, але й до відтворення в грі взаємин між різними персонажами. Дитина формує уявлення про ролі та дії, які поєднуються в

єдиному сюжеті. Такий підхід до гри сприяє розширенню не лише ігрового, але й неігрового досвіду дитини, сприяє розвитку мислення, уяви та креативності. Ключовою умовою для подальшого розвитку режисерських ігор є формування навичок спільних дій, таких як узгодження задумів, вибір іграшок та атрибутів, розподіл ролей і координація дій.

Режисерська гра як педагогічний інструмент для розвитку творчості дошкільників вивчена дослідниками значно менше, ніж усі інші види дитячих ігор. Протягом тривалого часу ця творча гра не вважалася важливою у суспільному вихованні, подібно до інших форм індивідуальної діяльності дітей. Інтерес до режисерської гри з'явився лише в останні десятиліття. Тільки зараз, коли педагогіка звертається до особистісно орієнтованої моделі виховання дошкільників, режисерську гру почали систематично вивчати.

Великий вклад у дослідження режисерської гри внесли О. Анісімова, Є. Гаспарова, І. Карабаєва, Н. Короткова, О. Кравцова, Г. Кравцов, Г. Люблінська, О. Мартинчук, Н. Михайленко, Т. Поніманська та інші. Вони вважають, що режисерська гра завжди індивідуальна, тому втручання до такої гри дорослого призводить до припинення дитиною гри.

О. Анісімова зауважує, що перша самостійна індивідуальна режисерська гра з'являється в період від двох до чотирьох років. Цей етап розвитку ігрової діяльності пов'язаний із кризою трирічного віку, і організація самостійної гри без втручання дорослого свідчить про досягнення дитиною самостійності у цей критичний період. Наразі сюжет гри ще залежить від предметів, що оточують дитину. Іграшки, що знаходяться перед нею, майже натякають на сюжет історій. Однак малюк вже може замінювати предмети, наділяючи їх зовсім іншими функціями. Наприклад, побачивши коника-стрибуна на сторінках книжки, дитина може намагатися скопіювати його, або наслідує рухи сніжинки, дмухаючи на пушинку. Цей перший тип самостійної гри істотно сприяє психічному розвитку дитини [3].

О. Мартинчук розглядає режисерську гру як самостійний вид творчих ігор, який виникає у старшому дошкільному віці і являє собою розгорнуту

рольову гру. Ця індивідуальна гра дитини з іграшками є особливим видом, де дитина виступає як сценарист, виконавець усіх ролей і режисер постановки. Під час гри дитина самостійно вигадує сюжет, наділяє предмети та іграшки різними функціями, керує діями кількох іграшок та виконує різні ролі. Важливо відзначити, що у режисерській грі дитина не зосереджується на одній ролі, носіями ролей стають іграшки, а сам малюк виступає як режисер, регулюючи стосунки між персонажами. Під час гри дитина активно використовує різні засоби вербальної виразності, озвучуючи героїв та коментуючи сюжет [46].

Режисерська гра є творчою грою і займає гідне місце поруч із сюжетно-рольовою грою, має схожі з нею риси, але і суттєві відмінності. Враховуючи їх, режисерські ігри були відокремлені до самостійного виду самодіяльних ігор.

Першою відмінністю, беззаперечно, є те, що дитина не бере на себе ролі, а розподіляє їх між іграшками сама, розставляючи власні пріоритети.

По-друге, режисерська гра – це перша сходинка до виникнення сюжетно-рольової гри і характеризується самостійним керуванням всіма персонажами, задіяними в грі. Однак, головною відмінністю є наявність реальних стосунків між учасниками режисерської гри, тоді як у сюжетно-рольовій грі реальні стосунки відходять на задній план після ролей, що беруть на себе учасники гри.

Набагато ширшим є простір для виникнення творчих ігор. Названі вони творчими, бо діти можуть самі визначати мету гри, її правила. Діти вигадують сюжет, розподіляють ролі і навіть керувати грою можуть самостійно. Вона ніби «пливе за течією» творчого задуму дітей.

До особливостей творчої гри відносяться такі:

1) уявлювана ситуація. Створюючи її, дитина завжди переживає реальні почуття та щирі емоції, виконує справжні дії. Дошкільник вчиться мислити про дійсні речі в уявному сюжеті. Таким чином, виникає задум гри, підбір

засобів для реалізації цього задуму. Це потребує активної дії творчої уяви і свідчить про перехід до творчої діяльності;

2)творчий характер. У грі дитина не просто копіює побачене раніше, вона поєднує свої уявлення про навколишній світ, виробляє нові варіанти вирішення ситуацій. При цьому зазвичай відбувається інтелектуальний пошук і, внаслідок цього, розумовий розвиток дошкільника;

3)наявність ролей. У творчій грі дитина бере на себе певну роль, однак реалізувати її насправді змоги не має. Тому дошкільник використовує іграшки чи інші речі, замінюючи ними реальні предмети. Він приписує необхідні функції предметам-замінникам (палиця – термометр, коробка – телевизор тощо). Таким чином, в кожен нову роль дитина привносить щось від себе, проявляє власну креативність;

4)довільність дій. На відміну від дидактичних ігор, немає чітко обмеженого кола дозволених дій. Дитина діє добровільно, без примусу. Виконуючи певну роль, у дитини є можливість освоїтися в ній, поступово пізнати. Саме тому до творчих ігор виникає стійкий ігровий інтерес, показниками якого можна вважати тривалу зацікавленість грою, небажання завершувати її, прагнення брати на себе певну роль, емоційне сприймання гри, активна взаємодія з однолітками.

5)специфічні мотиви. До виникнення гри дітей спонукають певні мотиви, які з віком ускладнюються. Молодшого дошкільника до гри спонукає дія із яскравими, цікавими для нього предметами, а вже старшого – цікавить відображення соціальних стосунків. Його приваблює сюжет і роль, яку він гратиме, коли молодшого дошкільника вабить тільки зовнішній аспект ролі. Спільними залишаються мотиви прагнення до самостійності, спілкування, усвідомлення власних можливостей, радість від відкриття чогось нового, пізнання незвичайного, наслідування соціальних ролей дорослих.

б)соціальні відносини. Творча гра передбачає спілкування дітей один із одним. Вони спільно обговорюють тему гри, розподіляють ролі, узгоджують один з одним дії і безпосередньо взаємодіють під час гри.

Педагогічне керівництво іграми дітей передбачає урахування основних вікових та індивідуальних особливостей їхнього розвитку, а також розвитку ігрової діяльності дітей в усіх вікових періодах. За висновками психологів, відсутність розуміння внутрішніх законів розвитку гри може призвести до неефективного впливу на неї при спробах управління ігровою діяльністю.

Режисерські ігри, як вже зазначалося, це ігри за створеним дитиною сюжетом. Саме режисерськими вони названі, бо в грі дитина виступає як режисер: створює театральну-ігрове середовище, акторами в якому є ляльки. Також в іншому випадку акторами, сценаристами і режисерами можуть виступати самі діти, які домовляються між собою, розподіляють ролі, створюють сюжет.

Привертають увагу вчених (Н. Кудикіна, Л. Носкова, Н. Сошнікова, Л. Фомічова) своєрідності режисерських ігор. Однією із таких є проявлення характеру дитини, індивідуальних особистісних рис у грі. Психологи зазначають, що режисерські ігри є особливим типом індивідуальних ігор дитини.

Так, Д. Ельконін зазначав, що в режисерських іграх дитина не бере на себе постійної ролі. Вона керує кількома іграшками, вигадує сюжет і наділяє дійових персонажів певними рисами і характеристиками. Носіями ролей виступають іграшки, а сама дитина «озвучує» героїв, коментує їхні дії. У процесі гри малюк проявляє власну творчість як режисер, сценарист і актор («озвучуючи» персонажів користується засобами виразності). Саме тому режисерська гра має велике значення для психічного розвитку дитини.

В процесі виникнення і ускладнення режисерської гри дитина готується до появи сюжетно-рольових ігор. Адже саме під час режисерських ігор у дошкільника з'являється уявлення про роль та дії, підпорядковані певному сюжету. Разом із цим розвиваються і пізнавальні психічні процеси:

уява, мислення. Уміння підбирати іграшки, створювати предметне середовище для гри, розподіляти ролі, узгоджувати дії – є головними умовами для розвитку режисерської гри.

Залежно від віку дітей та сформованості ігрових умінь і навичок режисерські ігри поділяють на індивідуальні і спільні ігри.

Індивідуальні режисерські ігри використовують переважно діти молодшого дошкільного віку. Вони характеризуються простими діями із іграшками, нескладним сюжетом. В їх основі лежать такі життєві ситуації, учасником яких була сама дитина (годування ляльки, переодягання, укладання її спати). Із розширенням досвіду дитини ускладнюється і сама гра. Поступово окрім виконання самих дій малюка починає цікавити соціальний бік гри. З'являється відображення стосунків між персонажами, гра насичується діалогами та новими подіями. Носіями ролей є іграшки, дитина ж регулює їхні взаємини, в залежності із ситуацією, що моделює, мотивує їхні дії.

Спільні режисерські ігри використовують діти середнього і старшого дошкільного віку. Кожен учасник спільних режисерських ігор діє за одногодвох персонажів. Під час ігрової діяльності активізується мовленнєва діяльність дитини: малюк описує власні дії, пояснює їх, дає оцінку. Основою режисерських ігор є досвід. Діти будують більш складні і цікаві сюжети, беручи за їх основу події з прочитаних художніх творів, переглянутих мультфільмів, картин.

Із появою активної сюжетно-рольової гри, режисерські ігри не зникають. Вони супроводжують навіть діяльність молодшого школяра.

За спостереженнями К. Карасьової, під час індивідуальних режисерських ігор виникає більше нестандартних ситуацій. В той же час спільні режисерські ігри дають ширші можливості для розвитку дитячої творчості [29].

Режисерська діяльність дитини не обмежується лише режисерськими іграми.

Наприклад, під час сприймання театралізованої діяльності дитина є глядачем; при підготовці інсценування, театру – глядачем, актором, декоратором; під час режисерських ігор – режисером, актором, творцем.

Крім цього відокремлюються різні функції режисерської діяльності: сприймання театралізованої діяльності – розвага; режисерська гра – власне гра, підготовка вистави – своєрідне випробування, що вимагає від дитини активізації вольових зусиль, інтелектуальних пошуків.

За власними спостереженнями ігрової діяльності старших дошкільників ми дійшли узагальнення, що на цьому етапі розвитку творчих здібностей дітей для їхніх режисерських ігор є характерними такі ознаки, зокрема:

- індивідуальність гри;
- втручання до гри дорослого призводить до її припинення;
- дитина обирає такі місця для гри, куди не зможе потрапити дорослий;
- використання будь-яких підручних засобів для початку режисерського дійства;
- швидка зміна локацій без втрати «сюжетної лінії» гри.

Безсумнівно, «розквіт» режисерської гри характерний саме у старших дошкільників. Високий розвиток пізнавальних психічних процесів стимулює розкриття дитячої гри з усіх її граней. Сформованість операцій мислення (синтезу, аналізу, абстрагування, узагальнення), наявність достатнього багажу знань та життєвого досвіду дають змогу самостійно створювати цікаві сюжети, вводити велику кількість ігрових персонажів, наділяти їх потрібними рисами характеру та особливостями поведінки. З'являється стійкий інтерес до гри. Довільна увага дає змогу старшому дошкільнику зосереджуватися на режисерській грі протягом великого проміжку часу без втрати інтересу до неї. Завдяки довільній пам'яті дитина обіграє реальні життєві події деталізовано, із подробицями.

У цей віковий період дитини активно розвиває словниковий запас, удосконалює граматичні та лексичні навички. Беззаперечно, що найбільше

значення в переході режисерської гри на якісно вищий рівень має формування творчої уяви та розвиток творчих здібностей. Враховуючи все зазначене вище, саме старший дошкільний вік можна вважати найбільш сприятливим для проведення режисерської гри.

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз досліджень розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерських ігор дав змогу зробити такі висновки.

Встановлено, що проблема формування та розвитку творчих здібностей дітей має комплексний характер і, відповідно, вимагає такого ж підходу до розв'язання такої проблеми. Переважна більшість вчених розуміє творчість як процес пошуку та створення чогось нового, здатність до вияву креативності особистості.

Спираючись на Державний стандарт дошкільної освіти як концептуальний документ можна стверджувати, що гра дитини (зокрема режисерська) передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, ініціативності, активності у пізнанні довкілля, організованості в ігровій діяльності. Ігри сприяють виникненню дружніх та партнерських взаємин. В ігровій діяльності дитина із задоволенням імпровізує, що є величезним кроком на шляху до формування креативності особистості. Отже, важливість розвитку творчих здібностей дошкільників підкреслюється і Базовим компонентом дошкільної освіти, у якому було визначено креативність як одну із пріоритетних ліній розвитку дітей дошкільного віку.

З'ясовано, що у процес розвитку творчих здібностей дошкільники проходять такі стадії, зокрема: уява (формування фантазійних образів), креативність (формування нових творчих якостей особистості), творчі прояви (самостійність дитини у виявленні творчих здібностей).

Досліджено, що до особливостей розвитку творчих здібностей дошкільників можна віднести: нормативне забезпечення (відповідність освітніх програм вимогам щодо процесу розвитку творчих здібностей дітей), обдарованість (природній або талант дитини), індивідуальність дитини та її психологічні особливості (індивідуальний підхід до кожного вихованця), пізнавальні процеси (спонукання дитини до пізнання всесвіту), національно-культурна спадщина (використання потенціалу усної народної творчості),

правильна оцінка дорослими результатів діяльності дошкільника (мотивація, заохочення до продовження творчої діяльності), інтеграція (процес поєднання вже наявних знань, умінь та навичок дитини із новими, зокрема й у творчій діяльності).

Виявлено, що вже наприкінці старшого дошкільного віку дитина прагне урізноманітнити зміст гри, уникнути одноманітності і повторюваності ігор схожих за змістом. У кожному виконувану роль бажає привнести елементи новизни, фантазії і вигадки. Дитина надає ігровим діям більшої характерності, ініціює цікаві пропозиції щодо збагачення змісту гри і різноманітності ролей. Тобто, стають цікавими для дитини цього віку режисерські ігри.

Наступний розділ наукової роботи присвячено розробці системи роботи з розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерських ігор.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ РЕЖИСЕРСЬКОЇ ГРИ

2.1. Визначення рівня розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

Сьогодні проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку набуває все важливішого значення зважаючи на вимоги Нової української школи. Тож, заохочення дитини до творчих ігор, цікавих занять, різноманітних видів мистецької діяльності є необхідною умовою всебічної ефективної підготовки майбутнього школяра.

В умовах тотального карантину, воєнного стану в країні та пов'язаних із цим обмежень у відвідуванні закладу дошкільної освіти, створюють певні перепони на шляху реалізації вихователями творчої складової програми роботи з дітьми. Тому таку функцію, а саме розвиток творчих здібностей, довелося взяти на себе батькам або особам, які їх замінюють, близьким родичам дошкільників.

Логіка подальшого дослідження передбачає аналіз розробленого діагностичного матеріалу для визначення рівня творчих здібностей дошкільників. Отже, проаналізуємо наукові погляди сучасних дослідників щодо проблеми визначення рівня творчого розвитку дітей дошкільного віку.

С. Дерев'янку у своїй праці «Психологія дитячої творчості» визначає чинники, які можуть мати вплив на розвиток творчих здібностей дошкільників. Зокрема, це:

- спадковість;
- соціальне середовище (стиль сімейного виховання, кількість дітей в сім'ї, схвалення / примус; психологічна безпека);
- особистісні властивості (соціальний, емоційний інтелект; внутрішня мотивація досягнень) [17].

Також для того, щоб визначити рівень розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, варто розуміти які можуть бути передумови для розвитку означеного явища, а саме:

- фізичні (забезпеченість потрібним обладнанням та матеріалами для творчості; наявність вільного часу для занять з дитиною);
- соціально-економічні (запорукою успіху в творчій діяльності дитини є її довіра до дорослого, отже не має бути негативних оцінок, критики, нарікань тощо. Дитина має відчувати безпеку поруч із дорослим);
- психологічні (внутрішній стан дитини має сприяти творчих проявам, а отже, дитина має бути задоволена зовнішніми та внутрішніми чинниками її життєдіяльності) [17].

Не менш важливо чітко розуміти, які саме стадії прояву творчої активності можуть бути у дитини дошкільного віку. Аналіз наукових розвідок О. Туриніної, М. Міхалко, С. Дерев'янка, І. Білої, Л. Шелестової, дав змогу визначити такі стадії прояву:

- наслідування – дитина копіює готовий спосіб дії, наслідує дорослих у нових ситуаціях. Орієнтована на досягнення бажаного результату через повторення вже відомих дій;
- творче наслідування – дитина вносить елементи новизни в процес наслідування, проявляє самодіяльність, але не робить істотних змін у запропонованій схемі;
- репродуктивна творчість – дитина вміє використовувати базові схеми чи ідеї, але вносить суттєві зміни та додає елементи новизни; характерна для дошкільників із креативним підходом.
- справжня творчість, створення нового – стадія, коли дитина здатна створювати оригінальні ідеї та концепції, дітям дошкільного віку недоступна. Зазвичай виникає на піку свого креативного розвитку й у сфері своїх інтересів, здібностей [25].

Л. Шелестова виділяє одиницю виміру творчих здібностей особистості дитини – «інтелектуальну ініціативу», яка є синтезом розумових здібностей і

особистісних мотиваційних структур, що проявляється як «продовження розумової діяльності поза межами необхідного вирішення поставленого перед людиною завдання» [91].

Для виявлення інтелектуальної ініціативи Л. Шелестова відмовляється від традиційних тестових моделей вимірювання креативності, стверджуючи, що для цього необхідна організація конкретної великомасштабної діяльності, і пропонує подібну систему завдань, яка включає загальні закономірності. Ця система, з одного боку, забезпечує виявлення першої (поверхневої) інтелектуальної ініціативи у виконанні завдань за заданими інструкціями, а з іншого боку створює умови для виявлення другої (глибинної) прихованої, що міститься в система пошукової місії.

Інтелектуальна ініціатива виявляється в самостійній постановці дослідницьких питань, не вмотивованій утилітарною необхідністю виконання методичного завдання. Здатність виходити за межі встановленого і продовжувати навчання поза вимогами ситуації – властивість особистості, що відображає єдність когнітивних факторів і мотиваційних факторів.

Отже, методами діагностики обдарованості дитини можуть виступати:

- стандартизовані методи вимірювання інтелекту;
- стандартизовані тести досягнень;
- стандартизовані тести на перцептивно-руховий розвиток;
- стандартизовані тести оцінки соціального розвитку;
- вимірювання творчих здібностей (тест Торренса);
- спостереження в різних видах діяльності та контрольні записи;
- методика вивчення особистісних характеристик;
- методика вивчення оточення дитини;
- життєві спостереження близьких людей дитини;
- аналіз продуктивної діяльності дитини;
- методика незавершених речень;
- діагностика вибору майбутньої професії;
- результати образотворчої діяльності дитини;

- метод експертної оцінки тощо.

Беручи за основу змістовну модель творчих здібностей П. Торренса та О.І. Кульчицької було дібрано та науково аргументовано основні критерії і показники розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, а саме:

- творча оригінальність: уміння дитини генерувати цікаві та креативні ідеї, мислити широко та неординарно, вносити новизну у власну творчу діяльність, розв'язувати нові завдання, діяти винахідливо;
- творча гнучкість: уміння знаходити різні варіанти вирішення проблемних ситуацій та завдань та швидко переключатися між ними; самостійність у розв'язанні поставлених задач; словесна гнучкість.;
- творча уява: вміння «увійти» в уявні ситуації, запропоновані обставини, фантазування, створення небачених раніше композицій, прогнозування, метафоричність, передбачення, трансформація уявлень через використання асоціацій та гіперболізацій.

Зважаючи на особливі умови організації та проведення експериментальної частини дослідження, ми дібрали найбільш прості у розумінні та нескладні у реалізації методи діагностики рівня творчих здібностей дошкільників. Ми виходили з аналізу можливостей батьків, які дали згоду брати участь у програмі розвитку творчих здібностей дошкільників засобом режисерської гри. Охарактеризуємо учасників програми.

Виявили бажання взяти участь в експериментальній програмі розвитку творчих здібностей дошкільників засобом режисерської гри 12 родин, в яких діти відвідують дошкільний заклад №77 Кременчуцької міської ради Полтавської області. Усі діти зі старшої групи, віком від 5 до 6 років (Кирило Т., Тимофій В., Оля М., Софія Ч., Анна Б., Аліса О., Андрій К., Павло К.,

Мілана З., Владислав Р., Матвій К., Каріна Б.) 9 родин повні, де вихованням дитини опікується і батько, і матір. У 3 родині діти виховуються матір'ю та бабусею, які також погодилися на участь в означеній програмі.

Задля чистоти експерименту було визначено контрольну групу дітей старшого дошкільного віку у кількості 12 осіб з Кременчуцького закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 77 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

Дослідження було організовано в три етапи, а саме:

- **констатувальний** (задля виявлення наявного рівня розвитку творчих здібностей дошкільників);
- **формувальний** (впровадження системи заходів, вправ, занять на розвиток творчих здібностей дітей засобом режисерської гри);
- **контрольний** (задля повторної перевірки рівня розвитку творчих здібностей дошкільників та підтвердження або спростування ефективності засобу режисерської гри).

Задля визначення наявного рівня розвитку творчих здібностей дошкільників обох груп, нами була організована онлайн-конференція із батьками та вихователями дітей та визначено основні подальші дії учасників.

Перш за все, дібрано методики для визначення початкового рівня сформованості творчих здібностей дітей відповідно до вищезазначених критеріїв:

1) діагностика творчої оригінальності дітей старшого дошкільного віку за **аналізом результатів образотворчої діяльності дитини** (малюнки дітей, які вони створюють, відображають індивідуальне світосприймання, особливості «образу світу» та коло інтересів дитини);

2) діагностика творчої гнучкості за допомогою **методики незавершених речень** (на виявлення позитивного ставлення до певного виду творчої діяльності тощо);

3) діагностика творчої уяви *методом експертної оцінки в модифікації І. Білої* (батьки і вихователь дають свої оцінки за різними аспектами діяльності дитини, зокрема: інтелектуальної, літературної, артистичної, музичної, спортивної, технічної, соціальної).

Як уже зазначалося, умови воєнного стану спонукали до організації та проведення дослідної роботи дистанційно, за допомогою батьків дошкільників. Перед початком дослідної роботи було організовано конференцію із батьками дошкільників, які дали згоду на участь у такій роботі. На платформі ZOOM було організовано та проведено загальні збори, мета яких була познайомитися із батьками, окреслити основні завдання, які треба буде спільно виконувати. Також було проінформовано батьків про основні етапи дослідної роботи та передбачувані результати. Кожна родина отримала діагностичні, інформаційні та методичні матеріали для розвитку творчих здібностей дітей засобом режисерських ігор. За потреби кожен із батьків мав змогу зв'язатися телефоном чи іншим способом із вихователем та отримати необхідну консультацію.

Констатувальний етап дослідження здійснювався протягом жовтня – листопада 2022 року та дав змогу виявити такі результати.

Спостереження за образотворчою діяльністю дітей дало змогу батькам визначити рівень такого виду творчості дітей за критеріями, представленими у таблиці. За кожним рівнем треба було оцінити здібності дитини від 1 до 5 балів, де:

- 1 бал – низький рівень,
- 2-3 бали – середній рівень,
- 4-5 балів – високий рівень сформованості образотворчого світосприйняття дошкільників.

Бланк заповнювався індивідуально для кожної дитини.

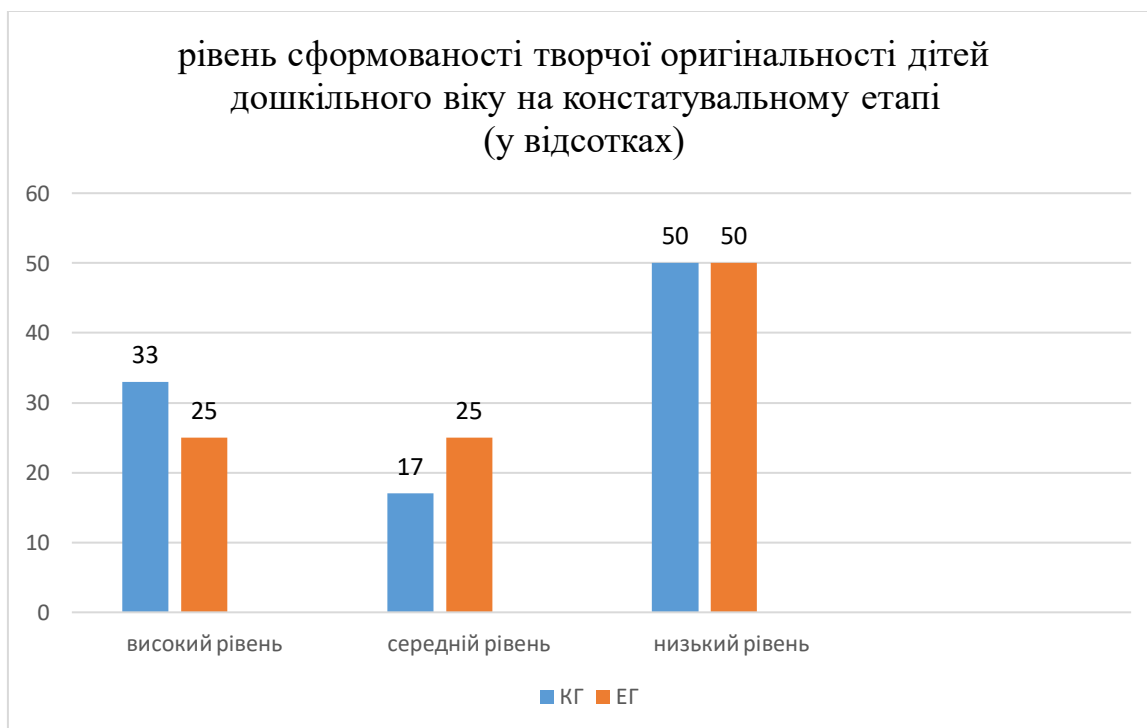
Критерій/бал	1	2	3	4	5
Зображення власної персони					

Зображення вигаданих персонажів					
Калькування раніше побаченого					
Індивідуальність світосприйняття					
Тяжіння до зображень-символів					
Сюжети воєнного часу (техніка, військові символи, атрибути тощо)					

Аналіз результатів констатувального етапу за цією методикою дав змогу визначити рівень творчої оригінальності дошкільників.

Встановлено, що низький рівень притаманний 6 дітям з експериментальної групи, що становить 50% усіх учасників; середній рівень виявлено у 3 дітей (25% учасників), високий рівень констатовано також у 3 дітей (25% групи дітей).

Результати діагностики дошкільників контрольної групи виявили такі результати: низький рівень – 6 дітей (50%); середній рівень – 2 дитини (17%); високий рівень виявлено у 4 дошкільників (33%). Представимо узагальнені результати експериментальної та контрольної груп на діаграмі нижче.

Як видно з діаграми, результати констатувального етапу дослідної роботи майже не відрізняються в обох групах, що говорить про відносно однаковий рівень творчої оригінальності дітьми дошкільного віку.

Методика незавершених речень полягала у фіксуванні дитячих продовжень речень. Батькам було запропоновано такий перелік речень, які потребували закінчення:

- 1) я найбільше люблю займатися...
- 2) мені найбільше подобається...
- 3) я мрію стати ....
- 4) для мене головне, щоб...
- 5) я хочу, щоб чарівник...
- 6) мені терміново треба...
- 7) я радію коли...
- 8) дорослі завжди...
- 9) моя мама думає що я ...
- 10) коли я стану дорослим, то...

Ми попередньо визначили чотири критерії, за якими батьки оцінювали запропоновану методику, а саме:

- дитина не змогла закінчити речення;
- кінцівка речення виявилася нелогічною;
- кінцівка речення виявилася фантастичною;
- кінцівка речення виявилася такою, що відповідає логіці початку.

За кожну відповідь із нелогічною та фантастичною кінцівкою нараховується 0.5 бали, за правильно побудоване речення – 1 бал. За сумою балів визначається рівень сформованості комунікативних умінь та творчої уяви дошкільників:

- низький рівень – 0 – 3 бали;
- середній рівень 4 – 6 балів;
- високий рівень 7 – 10 балів.

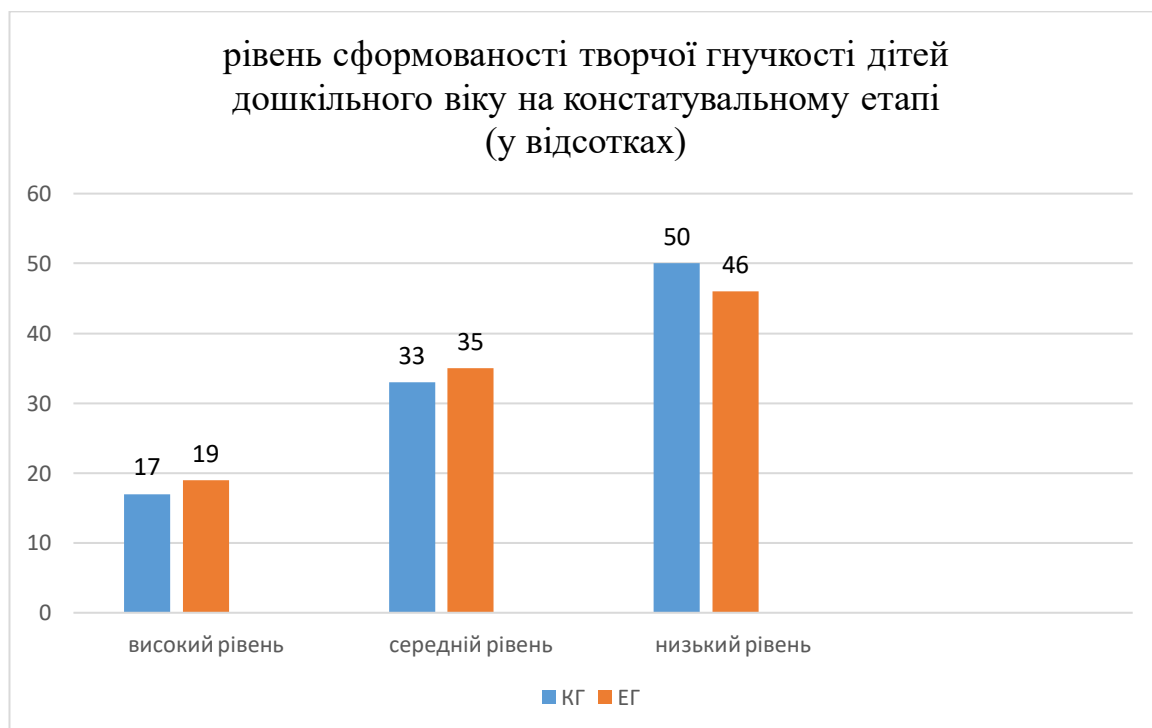

Отримані результати засвідчили наступне: в контрольній групі дітей з низьким рівнем виявлено 6 осіб (50% учасників); з середнім рівнем – 4 дитини (33 %); високий рівень констатовано у двох дітей, що становить 17 % від загальної кількості учасників. Учасники експериментальної групи засвідчили такі результати: низький рівень – 5 осіб (46%), середній рівень у 4 дітей (35%), високий рівень виявлено у 3 дітей (19%).

Тобто, знову в обох групах як ми бачимо показники не сильно відрізняються. Рівень сформованості творчої гнучкості дітей старшого дошкільного віку переважно низький, що пояснюється такими факторами як:

- завантаження батьків роботою і через це знижено рівень спілкування з дітьми;
- переважну кількість вільного часу діти проводять перед гаджетами, з якими не треба розмовляти;
- відсутність систематичності у відвідуванні закладу дошкільної освіти, розвиваючих закладів для дітей, гуртків, секцій тощо.

Результати унаочнимо в діаграмі нижче.

Метод експертної оцінки в модифікації І. Білої являє собою таблицю, яку по кожному дошкільнику окремо заповнювали батьки та вихователь. Потім виводилося середнє арифметичне значення, що й слугувало підставою для аналізу рівня творчої уяви дитини.

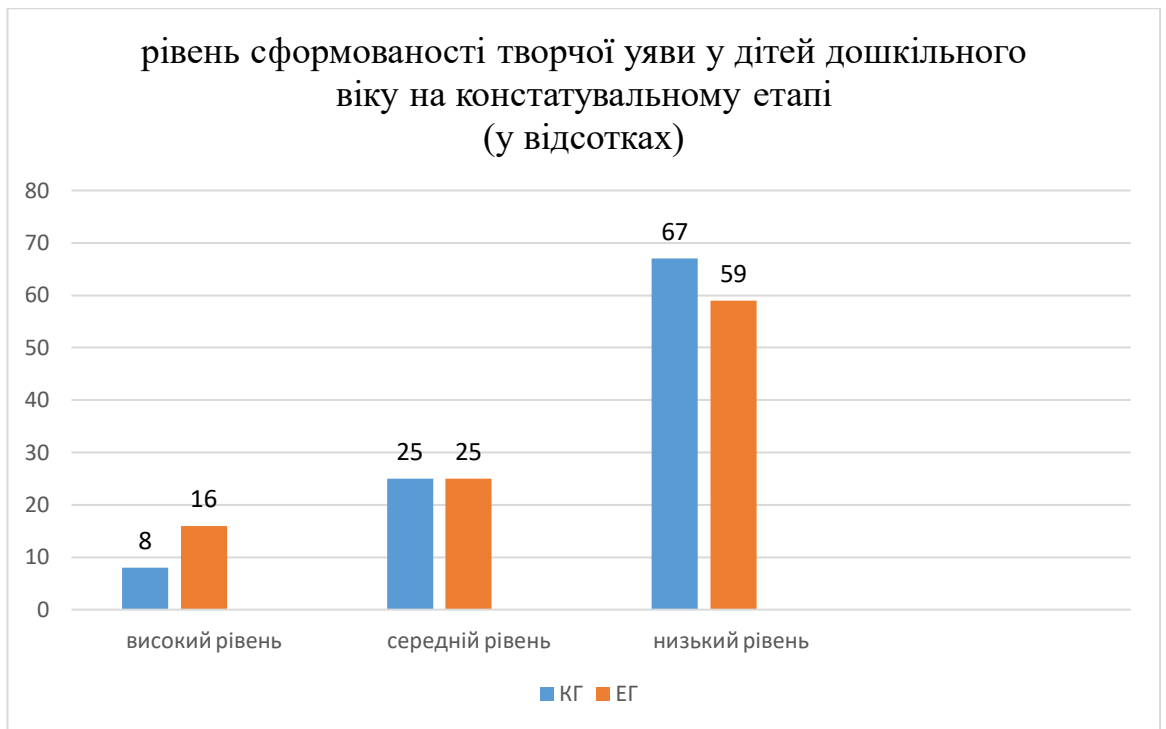
Вид діяльності / бал	1	2	3	4	5
Інтелектуальна творчість					
Літературна творчість					
Артистичні уміння					
Музичні здібності					
Спортивна діяльність					
Технічна діяльність					
Соціальна діяльність					

- низький рівень – 0 – 14 балів;
- середній рівень – 15 – 25 балів
- високий рівень 26 – 35 балів.

Аналіз експертних оцінок дав змогу визначити такі початкові результати дітей контрольної групи: низький рівень творчих здібностей та творчої уяви констатовано у 8 дітей, що становить 67%, середній рівень – у 3 дітей (25%), і високий рівень виявлено у 1 дитини (8% групи).

В експериментальній групі виявилися такі результати: низький рівень – 7 дітей (59%), середній рівень – 3 дітей (25%), високий – 2 дитини (16%).

Результати унаочнено в діаграмі.

Таким чином, на констатувальному етапі дослідження ми виявили рівень розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку за означеними критеріями, що дає підстави для впровадження системи роботи з розвитку творчих здібностей старших дошкільників експериментальної групи засобом режисерської гри.

2.2. Система роботи з розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерської гри

Формувальний етап дослідної роботи відбувався протягом грудня 2022 року – березня 2023 року в експериментальній групі дітей.

Завданнями формувального етапу визначено:

- 1) розробити систему роботи з розвитку творчих здібностей з використанням режисерської гри;
- 2) забезпечити сприятливе предметно-розвивальне середовище для розвитку режисерської гри;

3) змотивувати до постійної співпраці заклад дошкільної освіти з батьками вихованців задля системного розвитку творчих здібностей дітей.

На виконання першого завдання нами було розроблено систему роботи з розвитку творчих здібностей старших дошкільників з використанням режисерської гри. У представленій програмі ми намагалися передбачити такі види завдань для дітей старшого дошкільного віку, виконання яких може позитивно вплинути на розвиток їх як творчих, так і загальних здібностей.

Представимо узагальнену програму у таблиці нижче.

Таблиця 2.1.

Програма розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри

<i>№</i>	<i>Вид і форма діяльності</i>	<i>Очікувані результати</i>
1	Ігрові ситуації «Коза-Дереза», «Зайчикова хата»	уміння вправлятися у різноманітних імітаційних рухах, відтворювати різні емоційні стани
2	Гра «Закінчи речення»	розвиток мовлення та збагачення словникового запасу
3	Вправи «Звір – птах», «Вгадай хто я»	здатність до швидкого перевтілення, розвиток моторики, уважності, спостережливості
4	Інтелектуальні вправи «Словесне малювання», «Театральний фотокореспондент»	здатність до використання образних висловів, епітетів, метафор, порівнянь
5	Сюжетна казка «Добра казка»	розвиток фантазії, творчого та нестандартного мислення, виховання любові до казки
6	Творча гра «Рукавичка»	Розвиток навичок режисури, формування образного мислення,

		озвучування ролей різних героїв
7	Творча гра «Чарівний гудзик»	Формування умінь озвучувати предмети різними голосами, наділяти неживі речі рисами живих істот
8	Розучування скоромовок	покращення дикції, пам'яті, швидкості мовлення, чіткості вимови звуків
9	Режисерські ігри «Сім'я у поліклініці», «День народження», «Зоопарк».	урізноманітнення тематики режисерських ігор, шляхом розвитку пізнавального інтересу дошкільників до тієї чи іншої теми та виготовленням атрибутів.

На виконання другого завдання ми потребували допомоги батьків, адже розвивальне середовище за умов воєнного стану треба створити вдома.

Предметно-розвивальне середовище – це середовище, наповнене різноманітними предметами, засобами, які при використанні дитиною можуть мати розвивальний ефект. Для того, щоб предметно-розвивальне середовище відповідало потребам дитини, було організовано онлайн-зустрічі із батьками дошкільників експериментальної групи. До батьків доведено інформацію про необхідну підготовку.

Усі іграшки можна умовно поділити на три типи:

- готові іграшки (автомобілі, літаки, ляльки, різні тварини тощо);
- напівготові іграшки (кубики, картинки, конструктори, будівельний матеріал тощо);
- матеріали для створення іграшок (пісок, глина, дрiт, шпагат, картон, фанера, дерево).

Так, важливо, перевірити наявність вдома м'яких іграшок – героїв казок, мультфільмів, якими дитина зможе «керувати» під час режисерської

гри, якими б дитина змогла зрежисувати казку. Наприклад, для казки «Рукавичка» дитині знадобиться мишка, жабка, вовк зайчик, лисиця, кабан, ведмідь. Якщо вдома немає таких персонажів, то варто їх виготовити власноруч або ж взяти в користування у родичів чи знайомих. Насправді, процес створення предметно-розвивального середовища може бути цікавим для дитини, головне її залучати до виконання посильних для неї завдань. Колективні творчі справи завжди зближують учасників.

Не менш важливо зробити досяжними для дитини такі речі, як: капелюх, рукавички, шарфи, ковдри, пустий квітковий вазон, пластикові ємності різних розмірів тощо. Діти, проявляючи фантазію, використовують зовсім різні предмети, наділяють їх певними рисами, а значить – проявляють творчість, образне мислення. Наприклад, для казки «Рукавичка» дитині знадобиться рукавиця великого розміру, вата для імітації снігу, подушка для імітації пагорбу в лісі і так далі. Головне, щоб у дитини був вибір для прояву творчого мислення і фантазії.

На балконах, в шафах, антресолях і верхніх полицях можна знайти багато цікавих і потрібних для рольових та режисерських ігор. Задача батьків – покласти такі речі на видне місце, а вже завдання для дітей – знайти застосування таким речам.

Важливим аспектом у роботі з батьками є їх мотивування до творчої діяльності, до розвитку власної дитини. Для цього треба небагато: системно проводити із дитиною заняття на розвиток комунікативних навичок, образотворчого мислення тощо. Головною мотивацією для батьків мають стати сформовані творчі навички дитини. Будь-який успіх дошкільника буде спонукати батьків продовжувати роботу із формування творчих здібностей дітей.

Також до відома батьків доведена інформація про можливість отримати консультації від вихователя з будь-якого питання. Вихователь в даному випадку виступає координатором та наставником батьків на роботу з розвитку творчих здібностей старших дошкільників.

Також на цьому етапі роботи із батьками важливо познайомити їх із методичними рекомендаціями до впровадження програми з розвитку творчих здібностей дошкільників засобом режисерської гри. Основними положеннями методичних рекомендацій для батьків визначено:

1. Завжди пам'ятайте, що Ваша дитина – це індивідуальність із своїми здібностями та характером. Не вимагайте від дитини того, чого вона не здатна зробити.

2. Мотивуйте дитину до занять творчістю власним прикладом.

3. Не забувайте, шлях до успіху в будь-якій справі – це систематичність дій. Займайтеся із дитиною за розкладом, складеним індивідуально для Вашої сім'ї, головне – систематично.

4. Намагайтеся бути об'єктивним: не перехвалюйте свою дитину, проте і не мовчіть, якщо помітні навіть незначні результати творчої діяльності.

5. Залучайте до ігрової діяльності усіх членів родини, домашніх тварин, іграшки тощо. Пам'ятайте, усі засоби годяться!

6. При необхідності змінюйте оточення дитини, але не намагайтеся змінити саму дитину.

7. Виявляйте любов до Вашої дитини, таким чином подавайте позитивний приклад поведінки в сім'ї.

Завдяки батькам дошкільників була впроваджена програма з розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри. Опишемо процес впровадження системи роботи з розвитку творчих здібностей засобом режисерської гри.

Для розвитку комунікативних здібностей дітей запропоновано батькам розучити разом з дітьми скоромовки, прислів'я та приказки. Наприклад,

- ✓ Бобер на березі з бобренятами бублики пік.
- ✓ Не турбуйте курку – клює курка крупку.
- ✓ Летіла лелека, заклкотіла до лелеченят.
- ✓ Росте липа біля Пилипа.
- ✓ Бабин біб розцвів у дощ – буде бабі біб у борщ.

- ✓ Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.
- ✓ Задер носа, що кочергою не дістанеш.
- ✓ І сам не їсть, й іншим не дає.
- ✓ Коли гроші говорять – правда мовчить.
- ✓ Краще пізно, ніж ніколи.
- ✓ Куди голка, туди й нитка.
- ✓ Ледачий двічі робить, а скупий двічі платить.
- ✓ Між трьома деревами заблукав.
- ✓ Моя хата скраю, я нічого не знаю.

Народний фольклор має виховну мету: вчить дітей правилам поведінки, дружбі, взаємодопомозі, повазі старших, любові до Батьківщини тощо. До того ж, потенціал скоромовок і прислів'їв можна використовувати для розвитку творчості. Наприклад, можна попросити дитину скопіювати курку, яка клює крупку; або показати що значить «задерти носа», або показати яка це липа може вирости біля Пилипа тощо.

У повсякденному житті дитини цікавими можуть стати цікаві розвивальні вправи та ігрові ситуації. Це короткі за часом ігрові дійства, під час яких дитина здатна вчитися творчим проявам – копіюванню, наслідуванню, імітації тощо.

Ігрова ситуація «Зайчикова хатка». Мета:вправляти у різних імітаційних рухах та умінні передавати емоційні стани персонажів; сприяти розвитку комунікативних навичок, творчого мислення та виявленню емпатії.

Наприклад, ігрова ситуація «Зайчикова хатка». Мета: вправляти дитину у різноманітних імітаційних рухах і відтворенні емоційних станів. Вчити передавати емоції персонажів, використовуючи відповідну інтонацію, жести, міміку.

Ігрова обстановка створюється в лісі: на галявині розташувалася хатка Зайчика, яку вже встигла захопити самовпевнена Коза-Дерева. Дітям пропонується відчути радість Кози від нового житла та втому і сум Зайчика, якого Коза вигнала із власної хатинки. Дошкільнята емоційно передають

співчуття лісових тварин щодо горя Зайчика та відтворюють ситуації, у яких звірі намагаються підтримати довговухого у цих труднощах, враховуючи при цьому особливості характеру кожного персонажа. Намагаючись передати радість Зайчика і його друзів, таких як Рак, від перемоги над Козою.

Гра «Закінчи речення» Гра, в якій формується вміння дошкільника доповнити речення словами, вона потрібна для розвитку мовлення, навичок запам'ятовування, спостереження, розвитку уміння висловлювати власні міркування, поповнення словникового запасу тощо. Бажано в таку гру грати трьом або більше членам родини. Кожен з гравців отримує заздалегідь написані на папірцях ролі (імена казкових персонажів). Потім хто першим пропонує початок думки, а усі по черзі діти мають відповідно її закінчити від імені свого персонажа, передаючи його образ.

Вправа «Звір-птах» Завдання, в якому від дитини очікується негайне швидке перевтілення, абсолютна віра у запропоновані обставини, абсолютне включення у створені ситуації. Вправа розвиває в дітей моторику, уважність, спостережливість.

Вправа «Словесне малювання». Вправа, що формує вміння намалювати «словами» ілюстрацію до знайомого твору, використовувати образні вислови, епітети, метафори, порівняння.

Вправа «Театральний фотокореспондент» Вправа, в якій треба придумати назви сценам з вистав. Світлини вистав можна розглядати онлайн з різноманітних гаджетів. Для батьків треба лише підготувати такі фотографії або картини.

Розвивальна гра «Танець-сценка» Мета: розвивати музичні, театральні здібності дітей, виховувати естетичний смак. Тут режисером виступає дитина, а двоє членів родини – персонажами. Дитина має озвучити якими персонажами є батьки (павучок, метелик, пінгвін тощо) та попросити їх це відобразити у танці в парі. Можна також змінювати партнерів з пари і включати в гру дитину. Можна запропонувати таких персонажів, які мають станцювати і одній парі: людина і дракон, радісний слон і метелик, пташка і

кіт, два зайці граються, спрут і рибка, пінгвін і чайка, павучок і хижа квітка, цуценя і досвідчений пес, лебідь і свинка, півень і курка, муха і корова.

Важливою умовою успіху в роботі з розвитку творчих здібностей дошкільників є бажання і допомога з боку їхніх батьків, відповідне предметно-розвивальне середовище, методично грамотно дібрані матеріали для ігор та вправ.

Задачі на творче сприймання (За О. Білою).

1. «Кружечки». Матеріал: 2 кружечки з білого цупкого картону. Інструкція проведення: дитині ставиться запитання: «Як ти думаєш, що це може бути? Назви якомога більше уявних предметів, речей тощо». Дорослий фіксує кількість запропонованих варіантів та їхню оригінальність, враховуючи обмежений час для виконання завдання (1 хв.).

2. «Ляпки». Матеріал: ляпки фарбами різних кольорів та форм (6 шт.). Інструкція проведення: завдання являє собою варіант методу Роршаха. Дітям пропонують розглянути кольорові плями й уявити, що це може бути? (1 хв.).

3. «Кривульки». Матеріал: намальована (можливо власно) на аркуші паперу безперервна заплутана лінія-кривулька. Інструкція проведення: дітям пропонують знайти в цих кривулях образи різних об'єктів і зафарбувати (обвести) їх олівцем різного кольору. Варто звернути увагу дітей, що одна лінія може використовуватись у створенні декількох образів. Такими образами можуть бути різні об'єкти, предмети, явища тощо.

Для сюжетів режисерських ігор можна брати всім відомі казки або мультфільми, в залежності від наявних потенційних персонажів.

Творча гра «Рукавичка». Запропонувати дитині дібрати персонажів з числа іграшок та увесь необхідний реквізит. Потренуватися декілька разів, а потім запропонувати дитині зробити виступ для запису. Це має підвищити бажання дитини грати краще, проявляти фантазію, адже запис можна продемонструвати бабусі, або іншим родичам чи друзям з дозволу самої дитини.

Творча гра «Урок в школі». Дитина готується до школи, а значить повинна володіти основними навичками організації уроку: дисципліна, сидіння за партою, слухання вчителя тощо. Іграшки будуть учнями, а дитина вчителем і режисером.

Творча гра «Чарівний гудзик». Окрім творчих здібностей ця гра розвиває дрібну моторику. Гра гудзиками дає змогу дитині самій розіграти сюжет, придумати персонажів, наділити їх якостями та чарівними здібностями.

Режисерська гра «Сім'я у поліклініці». Обрана тема гри обумовлена великим інтересом дітей до ігор в родину, але одночасно з тим низьким рівнем знань про роботу поліклініки, її призначення та особливості функціонування. Підготовку до організації режисерських ігор поділено умовно на декілька етапів: живе споглядання, абстрактне мислення та практична діяльність. Детальні рекомендації і індивідуальні консультації батькам надавались на кожному етапі. Проведена робота по етапам представлена у таблиці.

Підготовча робота до режисерської гри «Сім'я у поліклініці».

Зміст роботи
на кожному
з етапів

Живе споглядання:

- 1) перегляд відеоролику "В аптеці", де особлива увага дітей зверталася на слова ввічливості та діалог між лікарем та пацієнтом;
- 2) розгляд картинок серії "Добре-погано";
- 3) Перегляд мультфільму "Лікар Айболить".

Абстрактне мислення:

- 1) бесіда про поведження в громадських місцях: музеях, лікарнях, магазинах;
- 2) Заучування вірша "Лапу наш Мишко подряпав".
- 3) розповідь вихователя про те, як грають в поліклініку (з використанням фотографій та картин) (онлайн-зустріч на платформі ZOOM)

Практична діяльність:

- 1) заняття з ліплення та тему "Частування для хворої ляльки";
  - 2) виготовлення атрибутів для гри: етикеток для ліків, ліжечок для хворих;
  - 3) дидактична гра "Одужання ляльки і зустріч її із друзями."
-

Проведена робота була завершена обладнанням ігрового осередку, внесенням виготовлених дітьми атрибутів разом із батьками та створенням ігрової ситуації до гри: «Це дружна родина: тато, мама, донечка і маленький синочок. Вони всі люблять один одного і турбуються про кожного члена родини. Одного разу маленький синочок захворів і родина була змушена замість дитячого садка вирушити до поліклініки...» Для розгортання гри, активізації творчої уяви і мислення, створення схематичної і без зайвих деталей проблемної ситуації є найкращим варіантом. Дитина може самостійно дати імена героям, вирішити, що і чому турбує хлопчика. На цьому етапі режисерська гра протікала вільно і без втручання дорослого, який був мовчазним глядачем.

Режисерська гра «День народження». Може обіграватися як свято в родині, так і день народження ведмедика (лисички, зайчика і т.д.). Підготовча робота із введення гри представлена в таблиці.

Підготовча робота до режисерської гри «День народження».

Зміст роботи на кожному з етапів.

Живе споглядання:

- 1) запропонувати батькам разом із дитиною прогулянку до кондитерської фабрики. Звернути увагу на різноманітність тортів та пирогів, якими можна привітати іменинника.
- 2) перегляд мультфільму "Вінні Пух і день турбот" (день народження Іа)
- 3) розгляд картинок "Сім'я святкує день народження".

Абстрактне мислення:

- 1) розповідь вихователя про традиції святкування дня народження українського народу;
- 2) заучування вірша О. Ковальчука "Подарунок для тата".
- 3) бесіда "Підготовка до свята".

Практична діяльність:

- 1) самостійна художня діяльність "Листівка для іменинника" (аплікація);
  - 2) дидактична гра "День народження ляльки Каті";
  - 3) виготовлення атрибутів до режисерської гри: частування, подарунки і т.д.
-

Проведена робота завершилася створення ігрового осередку. Було запропоновано внесети тематичні іграшки (стіл та стільці для гостей, посуд, їжа). Обов'язковим був інструктаж із правил безпечного користування іграшками, оскільки наявні дрібні деталі та такі, які можна легко зламати при необережному користуванні. Для розгортання режисерської гри була створена ігрова ситуація: «Сьогодні в родині велике свято. Родина буде святкувати день народження. Батьки вже запросили багато гостей і радо їх чекають. Як тільки прокинулася іменинниця, мама з татом поспішають до її кімнати...». Діти мають змогу самостійно продумати як гостей, які прийдуть

до родини, так і частування та підготовку до свята.

Режисерська гра «Зоопарк». Робота по підготовці режисерської гри представлена в таблиці.

Підготовча робота до режисерської гри «Зоопарк».

Зміст роботи на кожному етапі

Живе споглядання:

- 1) за можливості організувати дитині похід до зоопарку, спостереження в природі за тваринами найближчого оточення;
  - 2) перегляд відеофільму про життя тварин у зоопарку, умови проживання та поведінку тварин в неволі;
  - 3) розгляд предметних картинок на тему "Тварини жаркої Африки", "На інших континентах".
-

Абстрактне мислення:

- 1) Вікторина "Наші друзі - тварини";
  - 2) Складання сюжетних розповідей за картиною за планом вихователя на тему "Одного разу в зоопарку".
  - 3) Бесіда на тему "Правила поведінки в зоопарку"
-

Практична діяльність:

- 1) СХД: виготовлення із пластиліну жителів зоопарку;
  - 2) Дидактична гра "Подорож до зоопарку".
-

Саме ця гра була обрана з метою навчити дітей розрізняти і називати диких і свійських тварин як нашої місцевості, так і далеких країн (Африка, Австралія), вказувати їхні ознаки, їжу, якою вони харчуються.

Заключним етапом стало внесення виготовлених дітьми іграшок до ігрового осередку та створення ігрової ситуації: «Одного разу спокійне життя в зоопарку було порушено. Із жаркої Африки привезли нового жителя – левенятко-Звеселятко. Всі тварини із подивом дивилися як воно бавиться та знайомиться із усіма. Їм стало цікаво, що ж розповість левенятко...».

Для сюжетів режисерських ігор можна брати всім відомі казки або мультфільми, в залежності від наявних потенційних персонажів.

Отже, проведену роботу із підготовки до нових режисерських ігор

можна вважати успішною, бо дітей та батьки були зацікавлені тим що відбувається, активні. Усі з ентузіазмом бралися до виготовлення атрибутів та виявляли бажання використати виготовлені атрибути у грі.

Для сюжетів режисерських ігор можна брати всім відомі казки або мультфільми, в залежності від наявних потенційних персонажів.

Протягом усього формувального етапу дослідної роботи батьки мали змогу консультиватися із вихователем групи, обмінюватися власними спостереженнями, вони також надсилали фотозвіти роботи з дітьми (додаток А).

2.3. Аналіз результатів впровадження системи роботи з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри

Розвиток творчих здібностей дітей – процес, що не може бути обмежений певними часовими рамками. Протягом усього етапу соціалізації дитини відбувається формування, розвиток, удосконалення творчих здібностей та нахилів. Те ж саме може бути у дорослої людини. Однак, проведена дослідна робота мала на меті довести ефективність розробленої програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри.

Задля виявлення динаміки у формуванні та розвитку окремих здібностей дошкільників експериментальної групи, ми повторно провели діагностику, які проходили діти обох груп на констатувальному етапі.

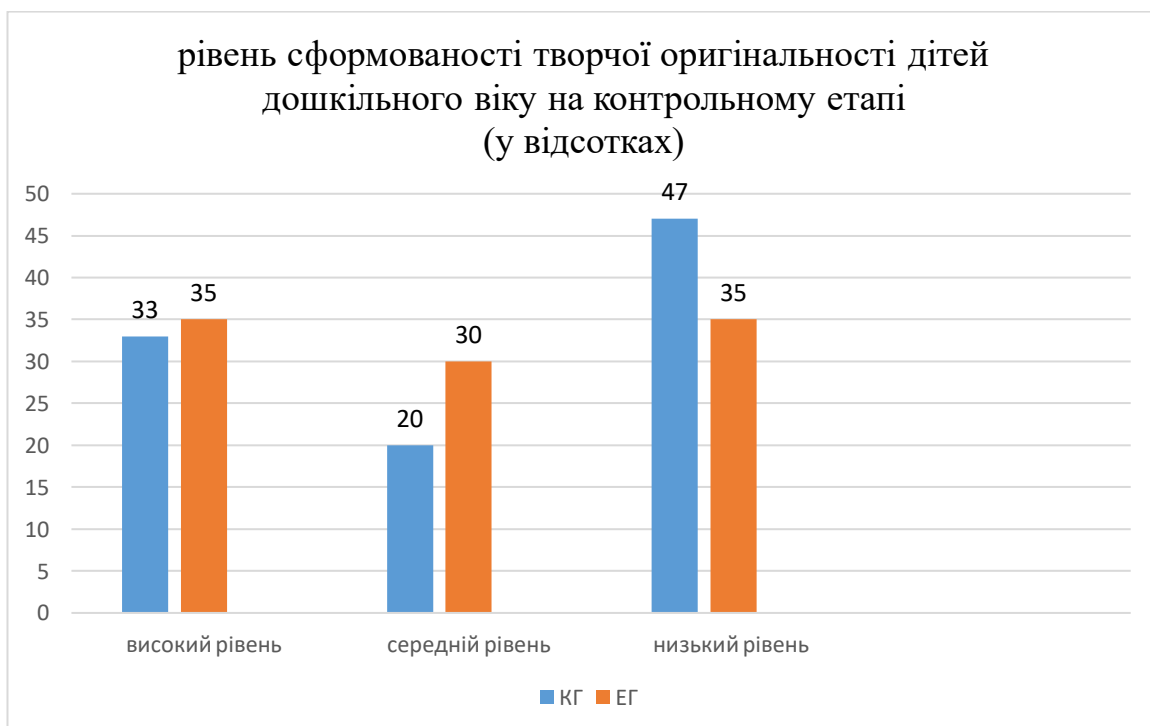
Аналіз результатів контрольного етапу спостереження за образотворчою діяльністю старших дошкільників дав змогу визначити рівень сформованості творчої оригінальності дітей експериментальної групи після реалізації програми розвитку творчих здібностей засобом режисерської гри. Також в повторному діагностуванні брали участь діти контрольної групи.

Варто відмітити, що в експериментальній групі дітей позитивна динаміка відмічається за всіма рівнями, тобто кількість дітей з початковим низьким рівнем творчої оригінальності зменшилася, а кількість дітей з середнім та високим рівнем, відповідно, збільшилася.

В контрольній групі показники практично не змінилися, низький рівень знизився на 3%, а середній на стільки ж збільшився, високий рівень незмінний – 33%. Динаміка позитивна, проте незначна.

Результати в експериментальній групі такі: кількість учасників з низьким рівнем творчої оригінальності знизився на 14 % (було 50%, стало 36%), середній рівень збільшився на 4% (було 25%, стало 29%), а високий рівень – на 10% (було 25%, стало 35%).

Тож, констатуємо позитивний результат впливу програми розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри. На діаграмі відображено рівні (високий, середній та низький) обох груп на контрольному етапі діагностики.

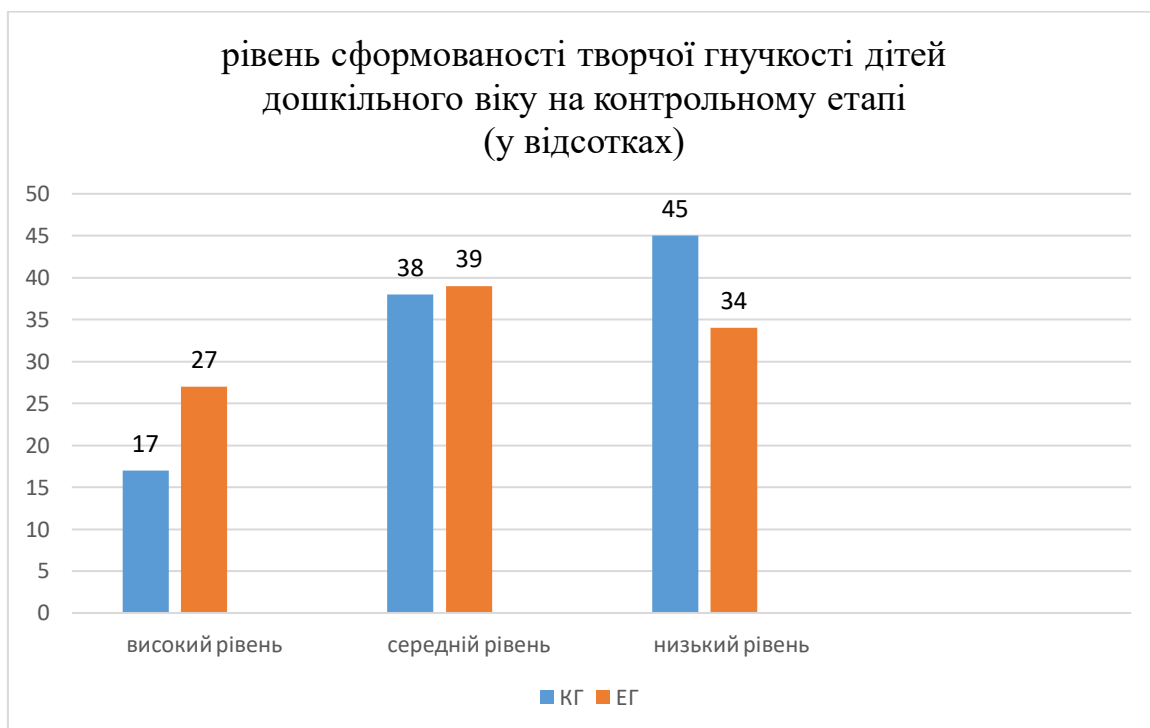
Повторна перевірка за методикою незавершених речень дала змогу виявити такі результати.

В контрольній групі спостерігається невелика позитивна динаміка за середнім та низьким рівнями, високий рівень незмінний.

В експериментальній групі позитивна динаміка відмічається за всіма рівнями: низький знизився на 12%, середній рівень зріс на 5%, високий рівень зріс на 8%. Такі показники свідчать про те, що системна робота із дітьми з розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри є ефективною.

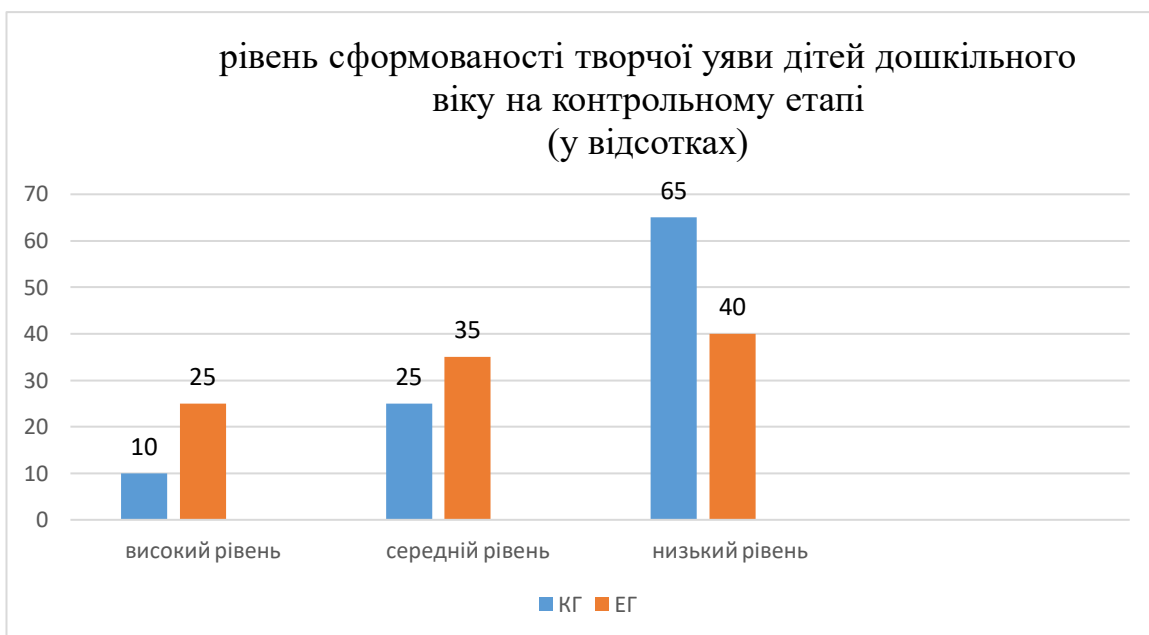
Результати унаочнено в діаграмі нижче.

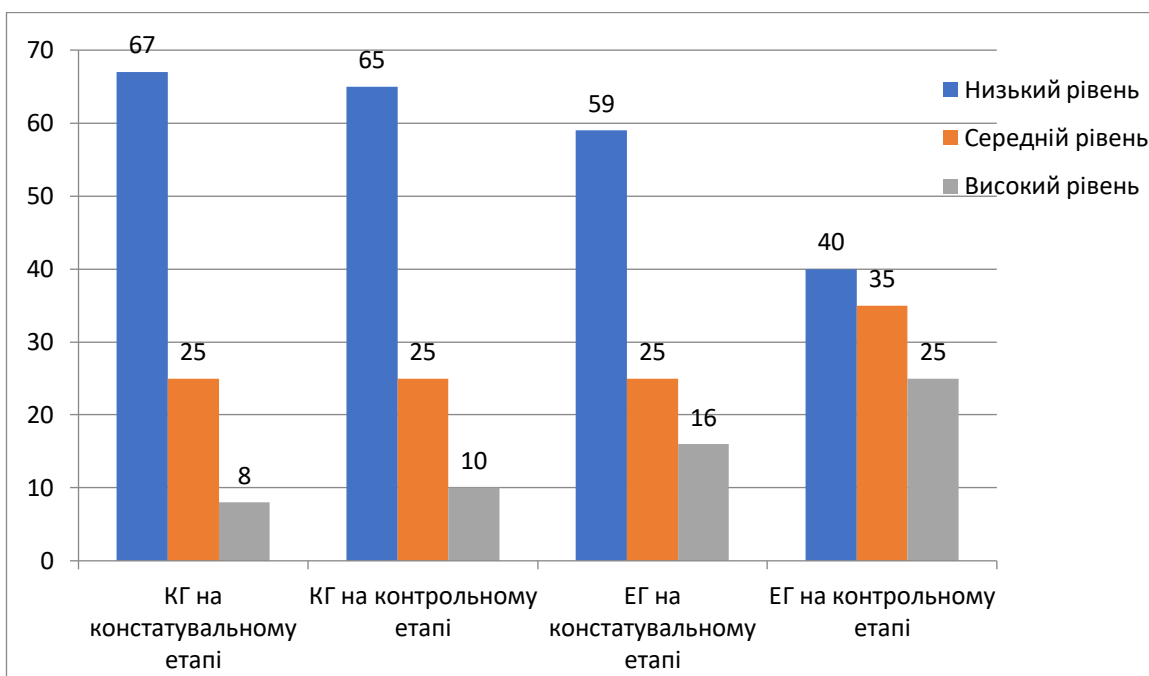
Повторний аналіз експертних оцінок дав змогу визначити такі результати. Як вже передбачувало, в контрольній групі динаміка незначна: низький рівень знизився на 2%, середній без змін, високий рівень збільшився на 2%. Що стосується експериментальної групи, то тут результати такі: низький рівень знизився на 19%, середній рівень збільшився на 10%, високий рівень збільшився на 9%.

Варто відмітити, що за цією методикою отримано найбільш позитивні результати. Це можна пояснити більш розлогими критеріями оцінки здібностей дітей експериментальної групи, «двосторонньою» оцінкою, адже тут бралися до уваги експертні оцінки батьків та вихователя. Відобразимо

результати контрольного етапу діагностики за методикою експертних оцінок нижче на діаграмі.

Динаміку рівня розвитку творчих здібностей на констатувальному та контрольному етапі дослідної роботи в контрольній та експериментальній групах представлено в порівняльній діаграмі нижче.

Таким чином, контрольний етап дослідної роботи дав змогу отримати і порівняти результати після проведення системної роботи з розвитку творчих здібностей дошкільників старшого віку засобом режисерської гри.

Аналіз отриманих даних за всіма показниками дав змогу виявити підвищення рівня розвитку творчої уяви старших дошкільників експериментальної групи в середньому на 10%.

Отже, ефективність програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри підтверджено. Гіпотезу дослідження також правомірно вважати доведеною, адже ми підтвердили, що процес розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерських ігор дійсно ефективніший за таких умов:

- розробки системи роботи з розвитку творчих здібностей з використанням режисерських ігор;
- створення сприятливого предметно-розвивального середовища для розвитку режисерської гри;
- добору серії режисерських ігор для розвитку творчих здібностей;
- співпраці закладу дошкільної освіти з батьками вихованців з розвитку творчих здібностей.

Висновки до другого розділу

У другому розділі магістерського дослідження представлено програму розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри, результати констатувального та контрольного етапу дослідної роботи.

З метою отримання об'єктивних даних щодо початкового рівня сформованості окремих здібностей дошкільників було дібрано такі методики, а саме: спостереження за образотворчою діяльністю дітей (визначення рівня світоглядного бачення дитини); методика незакінчених речень (визначення рівня розвитку комунікативних здібностей дитини); методика експертних оцінок (комплексне оцінювання сформованих навичок дитини батьками та вихователем групи).

Проведено серію онлайн-зустрічей із батьками дітей, які брали участь у дослідній роботі, розроблено спільно із вихователем методичних рекомендацій для батьків з впровадження програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри.

Отримані результати контрольного етапу дослідної роботи засвідчили ефективність розробленої програми та підтвердили гіпотезу дослідження.

ВИСНОВКИ

Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку є важливою складовою підготовки першокласника до Нової української школи. Для сучасного дошкільника треба впроваджувати інноваційні методологічні підходи з формування та розвитку певних здібностей, якостей, компетентностей тощо. Разом з тим, методики мають бути простими та доступними, такими, щоб батьки також могли використовувати їх у повсякденному процесі всебічного розвитку власної дитини. Саме тому вважаємо проблему розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри актуальною та своєчасною для дослідження.

Відповідно до поставлених завдань дослідження було зроблено такі висновки.

1. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми розвитку творчих здібностей у старших дошкільників дав змогу з'ясувати, що сучасними науковцями творчі здібності дитини розуміються як здатність особистості до формування нових думок, почуттів, образів, які потім проявляються у творчих діях. Творчі прояви дітей дошкільного віку тісно переплетені із розвитком уяви та здатності до креативності.

Встановлено, що творчий прояв – це самостійна діяльність особистості, спрямована на створення нового «продукту». Діти дошкільного віку з захопленням завжди беруться до створення своїх непередбачуваних «витворів мистецтва». У такий спосіб реалізовується творчий прояв. На цьому етапі надзвичайно важливого значення набуває підтримка дорослих прояву творчого креативу дитини. Встановлено, що проблема формування та розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку має комплексний характер та вимагає такого ж підходу до розв'язання такої проблеми.

2. Виявлено, що гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку. У процесі гри дитина вчиться вибудовувати взаємини із іншими дітьми та дорослими; проходить етапи соціалізації; пізнає процеси дружби; вчиться

доброті, чуйності, відкритості; розвиває дрібну моторику, мовленнєвий апарат; пізнає та вивчає навколишній світ тощо.

Наприкінці старшого дошкільного віку дитина прагне урізноманітнити зміст гри, уникнути одноманітності і повторюваності ігор схожих за змістом. У кожному виконуваних роль бажає привнести елементи новизни, фантазії і вигадки. Дитина надає ігровим діям більшої характерності, ініціює цікаві пропозиції щодо збагачення змісту гри і різноманітності ролей. Тобто, стають цікавими для дитини цього віку режисерські ігри.

3. Встановлено, що режисерські ігри – це ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом. При цій діяльності дошкільник переходить від ігрових дій з іграшкою до гри за власним задумом, самостійно обирає сюжет, ігрові засоби тощо. Сюжетні події в режисерських іграх є результатом асоціативного сприймання дитиною навколишнього світу. Часто приводом для гри є іграшка або інший предмет, який спонукає до ігрових дій. Під час гри дитина демонструє здатність відтворювати не лише дії з предметами, а й взаємини між персонажами. Цей процес сприяє розвитку уяви, креативності та формуванню навичок спільної гри, що сприяють подальшому розвитку дитини. Під час режисерських ігор дитина формує уявлення про свою роль та взаємодію персонажів в єдиному сюжеті. Цей процес сприяє збагаченню не лише ігрового, але й загального життєвого досвіду, стимулюючи розвиток мислення, уяви та креативності. Важливою умовою для подальшого розвитку режисерської гри є формування навичок спільних дій, таких як узгодження задумів, вибір іграшок та атрибутів, розподіл ролей і взаємодія під час гри.

4. Теоретичний аналіз проблеми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри дав змогу розробити систему роботи з розвитку означених здібностей та апробувати її. Під системою роботи ми розуміємо програму заходів, спрямованих на розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри.

Впровадженню означеної програми передувало діагностичне дослідження початкового рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників. З метою отримання об'єктивних даних щодо початкового рівня сформованості окремих здібностей дошкільників було дібрано такі методики, а саме: спостереження за образотворчою діяльністю дітей (визначення рівня творчої оригінальності дитини); методика незакінчених речень (визначення рівня творчої гнучкості дитини); методика експертних оцінок (комплексне оцінювання творчих здібностей та творчої уяви дитини батьками та вихователем групи).

Також було проведено серію онлайн-зустрічей із батьками дітей, які брали участь у дослідній роботі, розроблено спільно із вихователем методичних рекомендацій для батьків з впровадження програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри.

Результати контрольного етапу дослідної роботи засвідчили ефективність програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри. За усіма показниками спостерігалась позитивна динаміка, зокрема знижувалася кількість дітей із низьким рівнем сформованої здібності і на противагу збільшувалася кількість дітей із середній та високим рівнем розвитку.

Таким чином, ефективність системи розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобом режисерської гри підтверджено. Гіпотезу дослідження доведено: процес розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобом режисерських ігор дійсно ефективніший за таких умов, зокрема розробки системи роботи з розвитку творчих здібностей з використанням режисерських ігор; створення сприятливого предметно-розвивального середовища для розвитку режисерської гри; добору серії режисерських ігор для розвитку творчих здібностей; співпраці закладу дошкільної освіти з батьками вихованців з розвитку творчих здібностей.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеєнко Т.А. Казкові мандрівки до чарівного королівства творчості. *Обдарована дитина*. 2007. №8. С. 43-50.
2. Андрощук О. В. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами комп'ютерних ігор. Дис...канд. псих. наук за спеціальністю 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” (053 – Психологія). Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2018. 240 с.
3. Анісімова О. Е. Педагогічна цінність режисерських ігор. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Херсон : ХДУ, 2015. Вип. 67. С. 170-176.
4. Артемова Л. В. Національний дитячий садок на Україні. *Дошкільне виховання*, 1991. №6. 115 с.
5. Бабіч В. Сюжетно-рольова гра як засіб соціальної адаптації дітей дошкільного віку. *Дефектолог*. 2013. № 4. С. 38–46
6. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом МОН України від 12.01.2021 р. № 33 : URL: <https://is.gd/bV9T2p>
7. Барко В.І., Тютюнник А.М. Як визначили творчі здібності дитини? Київ : Україна, 1991. 76 с.
8. Барташнікова І. А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років: навч. посіб. 2-е вид., переробл. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 64 с.
9. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
10. Васильєва О. Розвиток творчої особистості дитини в образотворчій діяльності. *Мистецтво та освіта*. 2002. № 2. С. 42–43.
11. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2001. 576 с.

12. Волощук І. А. Мотивація творчості молодого вчителя як основа його готовності до інноваційної педагогічної діяльності. URL: <https://is.gd/bV9T2p>
13. Всесвітня енциклопедія Вікіпедія. Обдарованість. URL: <https://is.gd/bV9T2p>
14. Гальченко В. М. Психологічні чинники розвитку винахідливості у дітей дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. Наук : 19.00.07 Київ : 2011. 21 с.
15. Гонтаровська Н. В., Теоретичні та методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра. Київ. 2012 р. 307 с.
16. Демченко І. І. До проблеми творчого розвитку дітей засобами образотворчого мистецтва. *Актуальність проблеми формування особистості нового типу / Всеукраїнська науково-практична конференція Збірник матеріалів*. Кременець: КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2002. С. 35–37.
17. Дерев'янка С. П. Психологія дитячої творчості : Навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2020. 76 с.
18. Долинна О., Низьковська О. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2007. № 3. С. 3-4
19. Долинська Л. В. Загальна психологія: Підручник / Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук, О. В. Скрипченко та ін. Київ : Либідь, 2005. 416 с. С. 215–223.
20. Дроздова М. А. Психологія творчості: навч. посіб. для студ. з фаху «Психологія» Чернігів : Вид. Лозовий В. М., 2012. 248 с.
21. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: 2-ге видання. Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
22. Дуткевич Т. Психологія творчості: Навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2003. 132 с
23. Захарасевич Н.В. Рольова діяльність дітей дошкільного віку. навчально-методичний посібник: Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 168 с.

24. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
25. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза. 88 с. (Серія «Настільна книжка вихователя»).
26. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку : [монографія] Київ : Фенікс, 2008. 497 с.
27. Карабаєва І.І. Режисерські ігри дошкільників: зміст, значення, вікові особливості. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2008. № 10. С. 37.
28. Карабаєва І.І. Режисерські ігри дошкільників: організація і педагогічна підтримка. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 1. С. 34-39.
29. Карасьова К., Піроженко Т. Світ дитячої гри. Шкільний світ, 2010. 127 с.
30. Карпенко Н. А. Психологія творчості: навч. посібник. Львів : ДУВС, 2016. 156 с.
31. Клименко В. В. Механізм творчості: чи можна його розвивати. Київ : Шкільний світ, 2001. 96 с.
32. Ковалевська Н. Сучасні уявлення про освітнє середовище як психолого-педагогічний феномен. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016, № 9 (63). С.50-61
33. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч.-метод. посібник до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.
34. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ : Стилос, 2002. 251с.

35. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. С. 307–373.
36. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л.М.Проколієнко; Упор. В.В. Андрієвська, Г.О.Балл, О.В.Проскура. Київ : Рад.школа, 1989. 608 с.
37. Котляр В.П. Основи художнього виховання дітей. Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2010. 223 с.
38. Кудикіна Н. В. Гра: феноменологічна та педагогічна характеристики. *Освітологічний дискурс*. 2010. № 1. С. 20–31.
39. Кудикіна Н. І. Психологія та педагогіка гри. *Відкритий урок*. 2006. № 5–6. С. 32–49
40. Кульчицька О. І. Простір для здійснення творчих задумів. *Обдарована дитина*. 2005. № 7. С. 2–5.
41. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці. *Обдарована дитина*. 2000. № 1. С. 10–14.
42. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкільця : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2-х частинах Ч. 1. Київ : Вища шк., 2006. 304 с.
43. Листопад О. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Вип. 23. С. 78 – 81.
44. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
45. Максименко С. Д. Особистість в психологічних дослідженнях. *Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя ; Упоряд. С. Д. Максименко, М. В. Папуча, За заг. ред. С.Д. Максименко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2005. 197 с.*

46. Мартинчук О.В. Особливості формування і розвитку ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями слуху / *Дитина із сенсорними порушеннями: розвиток, навчання, виховання*: [зб. наук. пр.] / За ред.: С. В. Литовченко, І. М. Гудим. Київ : О. Т. Ростунов, 2011. Вип. 2. С. 83-89.
47. Масол Л. М. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 1. С. 2–5.
48. Машкіна Л. А. Формування професійного інтересу в майбутніх вихователів у процесі педагогічної практики. *Педагогічний дискурс*. 2009. Вип. 5. С. 149–153.
49. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко. Київ : Світич, 2009. 208 с.
50. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 400 с.
51. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.
52. Моляко В. О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологічна газета*. 2005. Том 6. С. 17 – 29.
53. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. *Обдарована дитина*. 1998. №2. С.3-6
54. Нечипорук Н. І., Томей О. П. Розвивальні ігри для дошкільників. Харків : Видавнича група «Основа», 2007. 192 с.
55. Огнев'юк В.О. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / за ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
56. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія : навч. посіб. для самостійної роботи студ. Київ : Академвидав, 2011. 376 с.
57. Павлюк Р.О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів. URL: <https://is.gd/CXK5BJ>

58. Павлюк Р. О. Критеріальна готовність майбутніх вихователів до використання казки при навчанні іноземної мови дошкільників. *Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття: Матеріали Міжнародної науково -практичної конференції*. Полтава: ПДПУ, 2006. С. 16–17.
59. Підкурганна Г.Л. Дитяча творчість. Програма та методичні рекомендації з художнього розвитку дітей дошкільного віку. Київ, 2000. С. 68.
60. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
61. Поперечняк О.О. Соціально-рольова взаємодія дітей 6-7-ми річного віку в контексті формування життєвої компетентності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : збірник наукових праць. Вип. 8. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 133–139.
62. Портницька Н. Ф. Від наслідування до творчості. *Практична психологія і соціальна робота*. 2011. № 8. С. 59–68.
63. Про дошкільну освіту : закон України від 11 липня 2001 року № 2628 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
64. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука : зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. 127 с.
65. Психологія творчості: навч. посіб. для студ. з фаху «Психологія» / Дроздова М. А. Чернігів : Вид. Лозовий В. М., 2012. 248 с., с. 29
66. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. *Вісник Львів. ун-ту. Серія «Педагогічна»*. 2005. Вип. 20. С. 112–118, с. 116.
67. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.
68. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим,

І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова ; за заг. ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.

69. Роменець В.А. Психологія творчості : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

70. Сафарян С. І. Психолого-педагогічні особливості формування творчих здібностей школярів. *Освітологічний дискурс*, 2020. №2. С. 13 – 25.

71. Сергієнко Л. В. Дидактична гра як засіб формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Педагогічні вектори: В. О. Сухомлинський та сучасність»*. Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. 2018. С. 265–269.

72. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

73. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : монографія. Київ : «Каравела», 1998. 150 с.

74. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти томах. Київ : Рад. школа, 1977. Т.3. С. 95–98, С. 176–185., С. 95.

75. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі./За заг. ред. Г.В. Сухорукової. Слово, 2010. 376 с.

76. Талаш І. О. Теоретичні засади побудови ролерами. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім.і Г. С. Сковороди*. Серія : Психологія. 2016. Вип. 52. С. 361–368. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2016_52_19 (дата звернення : 25.03.2015р.).

77. Тарасенко Г.С. Творчі ігри у виховній роботі з дітьми. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.

78. Терещенко О.П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності: навчально-методичний посібник до Базової програми «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. С. 105-107.
79. Трафімов Л. Ю. Психологія: підручник. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
80. Туженкова Ю. Колективні творчі ігри як інструмент соціалізації дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 5. С. 13–17., с. 16.
81. Туриніна О. Л. Психологія творчості: Навч. посіб. О. Л. Туриніна. Київ : МАУП, 2007. 160 с.
82. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Київ : МАУП, 2007. 160 с.
83. Уфімцева С. Розвиток творчої особистості дитини в умовах навчально-виховного комплексу. *Неперерв. проф. освіта: теорія і практика*. 2006. № 3/4. С. 104–107., с. 103
84. Формування творчих здібностей учнів засобами нових педагогічних технологій / О.А. Пермяков, Н.І. Зеленкова, Л.В. Бурман. *Педагогіка вищ. та серед. шк. : зб. наук. пр.* 2012. Вип. 35. С. 371–378., С. 375
85. Хрестоматія з логопедії / за ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. Київ : КНТ, 2006. 360 с.
86. Черепковська Н.І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей. *Обдарована дитина*. 2006. №1. С. 18-21.
87. Чорноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 5 (1). С. 82–87., с. 86
88. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харков : Прапор, 2005. 640 с., с.46
89. Шаповал В. В. Психологічний тлумачний словник : Близько 2500 термінів. Харків : Прапор, 2004. 639 с.
90. Шелег Т.В. Психологічні аспекти розвитку творчого «Я» дитини: науково-методичний посібник. Київ : ТОВ „СІТІПРИНТ”, 2013. 126 с.

91. Шелестова Л. В. Методи діагностики креативності дошкільників у сучасному дошкільному навчальному закладі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 11 (30). 2014. С. 38 – 43.

92. Яланська С. П. Психологія творчості: навчальний посібник. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. 180 с.

93. Яцюрик А. О. Вивчення феномена креативності в зарубіжній психології. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 20. С. 807 – 118.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фотозвіти батьків

Ігри та вправи для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом режисерської гри

Ігрова ситуація «Коза-дереза».

Мета: закріплювати вміння дітей вправлятися у різноманітних імітаційних рухах, відтворювати різні емоційні стани, обігрувати героїв казки.

Обладнання: іграшки Зайчик, маски ведмедика, вовчика, рака, ширма.

Опис. Один із батьків вмикає аудіозапис «Плач» і створює ігрову ситуацію.

Здається хтось плаче! Хто б це міг бути? Здається я знаю.

Що за дивний звірок -

Скік та скок, скік та скок!

Він стоїть серед трави -

Вуха більше голови.

Як думаєш, хто це? (заєць). Чому ти плачеш зайчику?

Зайчик сумує, бо він стрибав весело біля своєї хатинки, як раптом страшний звір прогнав зайчика. Зайчик так злякався, що вистрибнув із своєї книжки і тепер не знає, як йому повернутися назад в свою казку і в свою хатку.

Допоможемо зайчику повернутися в свою хатку?

Спробуймо відгадати казкові загадки, і так знайдемо, з якої ж казки наш зайчик.

На городі виростала,

Сили набирала,

Непомітно, дуже швидко,

Великою стала.

Став тут дід усіх гукати

Та красуню рвати.

А цю казку, діти, ви

Встигли відгадати? («Ріпка»)

Вірно, це казка «Ріпка» і там теж є зайчик, але не наш. Зайчик шепнув мені, що в його казочці не росла велика ріпка. Послухаймо іншу загадку!

На сметані замісили,
На вікні охолодили,
Круглий бік, скок-скок —
Покотився... (Колобок)

І в цій казочці Зайчик є, Колобка стрічає, але це не наш Зайчик. У казочці нашого Зайчика ніякого Колобка не було. Шукаємо далі!

Сидить півник на печі
Їсть смачненькі калачі.
Ось лисичка прибігає,
Півника мерщій хапає.
Біжить півень рятувати,
В лиса півника забрати.
(Котик і півник)

Ой, а в цій казочці взагалі Зайчика немає! Не підходить нам ця казка. Слухаймо наступну загадку!

Вигнав дід козу із хати —
Та й пішла вона блукати:
Всі козу ту виганяли,
Рак козуню ущипнув,
Зайцю хатку повернув. («Коза-дереза»)

Дивись, як Зайчик зрадив! Ми знайшли потрібну казку! Але як же нам повернути зайчика до хатинки? Для цього тобі потрібно перетворитися на артиста і розіграти цю казочку.

(Дитина одягає маски (наголівники і імітує різних тварин).

Ведмідь: Я ведмідь, великий звір,
Розірву усіх, повір!
Ану з хати вилізай

І зайча не ображай!

Вовк: Я вовчисько-сіромаха,

Я сердитий, як собака.

Хто в хатинці є оцій?

Ану геть! Тікай мерщій!

Рак: А я рак- неборак,

Як ущипну, то буде знак !

Вдалося Ракові вигнати Козу-дерезу із хатинки Зайчика і повернути його додому в свою казочку.

Яким був Рак? Чи потрібно бути великим і дужим щоб перемогти зло? А якими треба бути? (дружніми, сміливими, розумними). Давай покажемо як тварини йшли Лисичку проганяти! (імітація рухів тварин).

Ігрова ситуація «Зайчикова хатка».

Мета: закріплювати вміння дітей вправлятися у різноманітних імітаційних рухах, перевтілюватися та обігрувати героїв казки.

Обладнання: маски, наголівники або емблеми героїв казки, ілюстрації до казки, музичний супровід, іграшки тварин-героїв казки.

Опис: Дорослий читає віршований текст казки. Дитині пропонується обрати для себе бажану роль, і обіграти її відповідно до тексту казки. Ролі можна змінювати декілька разів за бажанням дитини.

Казкарка: Узимку в лісі, де ялинки, стояли поруч дві хатинки:

В лисички хатка крижана. А в зайчика – берестяна.

Весною сонечко пригріло, й навкруг відразу потепліло.

Розтанув швидко дім лисички, лишилася сама водичка.

Лисичка почала прохати:

Лисичка:Пусти мене, зайчику, до хати!

Казкарка: От зайчику двері відчинив,

Лисичку в хату він впустив. А лисичка хитрою була,

Геть зайця гнати почала.

Лисичка: А ну тікай із цього дому,

Не хочу жити вдвох у ньому!

Казкарка: Сів наш зайчик і ридає,
Сльози лапками втирає. Тут вовчисько пробігав,
Бідолаху запитав.

Вовчик: Чом ти, зайчику, ридаєш?
Чом ти сльози проливаєш?

Зайчик: Та як же сліз мені не лити,
Коли немає вже де жити? Я хатку мав берестяну,
А лисичка – хатку крижану. До мене лиска попросилась,
Бо в неї хатка розтопилась. Рудій здалося місця мало –
І з хати геть мене прогнала!

Вовк: Я побіжу і тобі допоможу!

Казкарка: Він до хати поспішав,
Лютим голосом завив. Тільки хитра ця лисиця
Зовсім вовка не боїться. Із вікон визирає,
Звідти вовка гукає:

Лисичка: Ось як вискочу із хати,
Всіх на шмаття буду рвати!

Казкарка: Вовчисько налякався
І в хашу геть подався. А зайчатко знов ридає,
Сльози лапками втирає. Тут ведмедик пробігав,
Зайчика він запитав:

Ведмедик: Чом ти, зайчику, ридаєш?
Чом ти сльози проливаєш?

Зайчик: Та як же сліз мені не лити,
Коли немає вже де жити? Я хатку мав берестяну,
А лисичка – хатку крижану. У лиски хатка вся розтала,
І в мене дім вона забрала!

Ведмедик:

Ану я шахрайку прожену! І тобі допоможу!

Зайчик: Вовчик гнав, та не прогнав!

Казкарка: Все ж ведмідь пішов до хати,
Став ревіти і кричати. Тільки хитра ця лисиця
І ведмедя не боїться, із віконця визирає
І бурмилові гукає.

Лисичка: Ось як вискочу із хати, -
Всіх на шмаття буду рвати!

Казкарка: Ведмідь перелякався
І в хаші геть подався. Бідний зайчик знов ридає,
Сльози лапками втирає. Йшов тут півник – співунець –
Золотистий гріб енець.

Півник: Ку – ку – рі – ку, чом ридаєш?
Чом ти сльози проливаєш?

Зайчик:
Та як же сліз мені не лити, коли немає вже де жити?
Я хатку мав берестяну, а лисичка – хатку крижану.
У лиски хатка вся розтала, і в мене дім вона забрала!

Півник: Побіжу до хатки і тобі допоможу!

Зайчик:(сміється)Де тобі руду здолати!
І ведмідь , і вовк старались, та лисиці налякались!

Казкарка: Півник крилами змахнув.

Півник: Ку – ку – рі – ку!
Ось іду я в чобітках, в мене шпори на ногах.
Маю косу в повен зріст – бережи, лисице, хвіст!

Казкарка: Ох і страшно лисиці стало.....

Лисичка: Одягаюсь!

Казкарка: А відважний півник знову
Голосну веде розмову.

Півник: Ось іду я в чобітках,
В мене шпори на ногах. Маю косу в повен зріст –

Бережи, лисице, хвіст!

Казкарка: Ох і страшно лисиці стало....

Лисичка: Узуваюсь!

Казкарка: Півник крилами змахнув,

На віконце застрибнув. А з віконця - у світлицю

І лякає знов лисицю.

Півник: Ось іду я в чобітках,

В мене шпори на ногах. Маю косу в повен зріст –

Бережи, лисице, хвіст!

Казкарка: Півник тут до неї скік

Дзьобнув він лисицю в бік! Лиска як заверещить,

З хати вискочила вмить! Танцює зайчик, веселиться.

Зайчик: Зміг півник вигнати лисицю!

Казкарка: І став він знову в хаті жити,

З відважним півником дружити. Ну а лисиця так злякалась,

Що в лісі більше не з'являлась.

Гра «Закінчи речення»

Мета: розвивати мовлення дітей; збагатити словник дітей; закріплювати вміння закінчувати речення, словами відповідними за змістом.

Опис: Дорослий починає речення на вільну тему, дитина його закінчує. Можливий варіант із використанням карток, де дитині потрібно серед багатьох предметних картинок обрати потрібну, яка буде логічно завершувати запропоновані речення. (прикріплені нижче). А також дитина може вигадати будь-яка, нехай і фантастичне закінчення речення.

У Галі болить

Тато купив солодку

Бабуся п'є

Речі склали у

Мамі подадрували

Мама купила

Тато взув

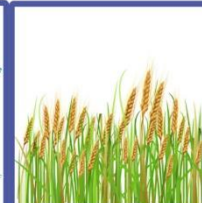
З крана лється

Діти їдять

Мама п'є

На болоті живе

На полі росте

Ігрова вправа «Звір-птах»

Мета: удосконалювати здатність дітей до швидкого перевтілення; розвивати моторику дітей, уважність та спостережливість.

Обладнання: картки із зображенням різних тварин та птахів.

Опис: Дитина обирає собі одну картку. За сигналом дорослого дитина починає вільно пересуватися приміщенням під супровід музики, імітуючи тварину зображену на картці. Коли музика вимикається, дитина змінює картку та «перевтілюється» в іншу тварину. Вправа повторюється 3-4 рази.

Ігрова вправа «Вгадай, хто я»

Мета: вправляти дітей у вмінні швидко перевтілюватися; розвивати мислення, креативність під час якомога точнішого відтворення загаданого образу.

Обладнання: картки для гри.

Опис: Дитина обирає картку і намагається якомога точніше і найбільш детально передати зображене на картинці лише за допомогою міміки, рухів тіла, але без слів. Завдання дорослого – відгадати, кого або що зображує дитина. Потім ролі змінюються: дорослий показує, дитина – намагається відгадати.

Інтелектуальна вправа «Словесне малювання»

Мета: вправляти дітей у описі - «малюванні» картини словами із використанням образних висловів, епітетів, метафор, порівнянь; збагатити словник дітей.

Обладнання: сюжетні картини для опису, пензлик.

Опис: Дитині пропонується декілька сюжетних картин. Дитина їх роздивляється уважно, звертаючи увагу на найдрібніші деталі. Після чого картину прибирають, а дитина має уявити себе незвичайним художником, який «малює словами» замість фарб. Дитина намагається «намалювати» картину словами (описати у всіх подробицях) із використанням образних висловів, епітетів, метафор, порівнянь. Дорослий може підказувати і допомагати за потреби, подати власний приклад словесного малювання.

2 На кухні з мамочкою

Ілюстрації: Катерина Савченко
 Автор: Алла Рибалка, Катерина Рибалка
ПОДРОБІШЕ ПРО НАС
 Найкращі авторські ілюстрації прожитих та задуманих дитини мрії.
 Книжки для дітей, які люблять читати разом з мамочкою.
 Книжки, які допоможуть дитині навчитися жити.

Національний центр «Дитинство» (Україна) спільно з «М. Рибалка» видає книжки про життя дитини.
 Автор: Алла Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка
 Дизайн: Алла Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка
 © М. Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка, 2017
 Всі права захищено. Друк здійснено на папері екологічного походження 2017 року 17.04.2018.

Рекомендована ціна: 10 грн.
 ISBN 978-610-011111-1
 Книжка для дітей, які люблять читати разом з мамочкою. ISBN 978-610-011111-1, 16.04.2018.

Kalva-Forensa-2017

6 У зимку на прогулянку

Ілюстрації: Катерина Савченко
 Автор: Алла Рибалка, Катерина Рибалка
ПОДРОБІШЕ ПРО НАС
 Найкращі авторські ілюстрації прожитих та задуманих дитини мрії.
 Книжки для дітей, які люблять читати разом з мамочкою.
 Книжки, які допоможуть дитині навчитися жити.

Національний центр «Дитинство» (Україна) спільно з «М. Рибалка» видає книжки про життя дитини.
 Автор: Алла Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка
 Дизайн: Алла Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка
 © М. Рибалка, Катерина Рибалка, Катерина Рибалка, 2017
 Всі права захищено. Друк здійснено на папері екологічного походження 2017 року 17.04.2018.

Рекомендована ціна: 10 грн.
 ISBN 978-610-011111-1
 Книжка для дітей, які люблять читати разом з мамочкою. ISBN 978-610-011111-1, 16.04.2018.

Kalva-Forensa-2017

Ігрова вправа «Театральний фотокореспондент»

Мета: розвивати мовлення дітей, творчі здібності; вправляти у підборі назв для ілюстрацій із використанням образних висловів, епітетів, метафор, порівнянь.

Обладнання: картини-сцени із вистав.

Опис. Дитина розглядає зображення різних сцен із вистав і намагається дібрати назви до них.

Сюжетна гра «Добра казка»

Мета: розвивати фантазію, творче та нестандартне мислення; виховувати любов до казки.

Обладнання: ілюстрації до знайомих казок.

Опис. Дорослий пропонує дитині претворити негативні події в казках на хороші, добрі. Створити іншу добру казку.

Орієнтовний варіант гри:

А що, коли б лисиця не з'їла Колобка?

Що було б, якби козенята не відкрила двері вовку?

А що, якби поросята дружно взялися б будувати один будинок?

Якби змінилась казка, якби вовк із Червоною Шапочкою подружилися?

Що було б якби півник не повірив лисичці?

Творча гра «Рукавичка»

Мета: розвивати навички режисури, сприяти формуванню образного мислення; вправляти в умінні озвучувати ролі різних героїв.

Обладнання: ілюстрації героїв казки «Рукавичка», героїв зміненої казки,

Опис. Дорослий: - Сьогодні до нас завітала казка, а яка, ми дізнаємося, коли відгадаємо загадку.

В лісі звірям всім на втіху
Щось згубив старенький дід.
Влізли мишка туди й жабка,
Заєць, лиска, вовк, ведмідь,
Ще й кабан-іклан. Будь ласка,
Пригадайте, що за казка?

(«Рукавичка»)

- Хто герої нашої казки? (мишка-шкряботушка, жабка стрекотушка, зайчик – побігайчик, лисичка – сестричка, вовчик-братик, кабан-іклан, ведмідь-набрідь).

- Ви помітили, що в народних казках у звірів особливі прізвиська? Як гадаєш, чому кожному герою дали саме таке прізвисько? (Дитина висловлює свої припущення).

- Звісно, такі прізвиська тварини отримали завдяки с

- А як би ти назвав цих героїв? (дитина пропонує свої варіанти, наприклад: жабка зеленолапка, лисичка – руда спинка, зайчик-боягузко...)

- Я впевнена, що зі зміною прізвиськ, змінилася б і сама казка. Зараз ми створимо нову казку, в якій головними героями будуть ті самі тварини, але прізвиська в них будуть зовсім інші. Нехай нашими героями стануть: Мишка

– плакушка, Зайчик – поливайчик, Жабка – бабка, Лисичка – хвістшпичка, Вовчик – ласунчик, Кабан – поважний пан, Ведмідь – хрорун)

- Як ти їх уявляєш? (дитина описує, відтворює за допомогою жестів і міміки).

- Чому ж їх так назвали? Про що розповіли нам їхні імена? (Розгляд зображень, міркування дитини).

- Героям нашої казочки чогось не вистачає. Чого? (хатинки, рукавички).

- Давайте придумаємо для них іншу хатинку, де вони могли б жити. Це може бути валянок, або шапка нашого діда.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА «Звірята»

Бігла мишка по ліску, *(біжимо по колу, як мишка)*

скаче жабка у ставку, *(скачемо, як жабка)*

зайчик наздогнав лисичку, печуть разом паляничку. *(плескаємо в долоньки)*

А ведмедик іде пішки, *(ходимо на зовнішній стороні стопи, як ведмедик)*

клишоногі в нього ніжки. *(ходимо на зовнішній стороні стопи, як ведмедик)*.

- А тепер сідай, розпочнемо нашу казку. Як зазвичай починається казка? (Варіанти дитини).

Так і почнемо:

Віє вітер між гілок, і кують зозулі жваві.

Серед лісу на галяві звідкись взявся валянок.

(Дина сидить біля дорослого і по черзі фантазують казку).

- Хто до валянка приходив? Назвіть по черзі, як просилися, які обов'язки на

себе взяли? (Дитина перелічує героїв, зображує інтонацією: Мишка –

плакушка весь час плакала, ходила сумна, Жабка – бабка заспокоювала, займалась господарством, Зайчик – поливайчик – саджав город, квіти

розводив, Лисичка – хвістшпичка: вишивала на продаж, шила одяг, плела рукавички. Вовчик – ласунчик: рубав дрова, охороняв, піч топив...). Кабан-пан – усіх контролював, стежив за порядком. - Але яке застороження Вовчику треба зробити? (не можна їсти багато солодкого)

- Що порадите Мишці, щоб не сумувала?

- Хто потім прийшов до валянку?

- Так. Тут Ведмідь як став ревіти: «Разом з вами хочу жити!»

- Як це казав Ведмідь? Покажи.

- . Лізти в валянок почав і хатинку ... розірвав. І тепер в кущах усі дрімають, бо хатиньки не мають.

- Чому зруйнувалася хатинка?

- Як можемо допомогти? (Побудувати новий дім, більший, міцніший).

- Для чого потрібне житло?

- А як по-іншому ми можемо закінчити казку? (дитина пропонує свої варіанти).

- Пропоную нам за допомогою іграшок-тварин розіграти нову казку. І режисером в ній будеш саме ти! (Дитина обігрує казку разом із дорослим, беручи на себе ролі тварин, які їй сподобалися і наділяючи їх своєрідними рисами характеру та діями за бажанням дитини).

ПІДСУМОК. РЕФЛЕКСІЯ.

- Чим займались сьогодні?

- Що сподобалось найбільш?

- Що б хотіли повторити?

- Що б хотіли змінити?

Творча гра «Чарівний гудзик»

Мета: формувати вміння озвучувати предмети різними голосами, наділяти речі рисами живих істот.

Матеріал: гудзики, конструктор.

Опис: Дорослий пропонує дитині вирушити на прогулянку у незвичайну країну.

- Чуєш, хтось кличе на допомогу (*чується голос, що кличе на допомогу*)! В нашу чарівну країну проникла зла чаклунка! Вона зачарувала всю країну, перетворила її жителів на гудзики. Дивися, який сильний дме вітер, всі гудзики збираються в купу. (Діти сідають півколом перед педагогом біля ємності з гудзиками.)

Дорослий злегка трусить закриту коробку над своїм вухом і вухом дитини

- Прислухайся як шепочуть гудзики... Чуєш їх розмову? Вони розповідають один одному і нам чудові історії!

- Дорослий дістає найбільшого гудзика і розповідає дитині початок історії: «Це гудзик тато. Він великий і сильний. Він може рубати дрова, носити каміння і будвати будинки. Для своєї сім'ї він зробив великий будинок, але одного дня зла чаклунка знищила будинок і всю родину перетворила на маленьких гудзиків».

Після чого дорослий дістає красивий гудзик із візерунками і пропонує дитині розказати про гудзик-маму і маленькі гудзики-малята. (дитина створює свою історію про родину гудзиків, озвучуючи героїв історії різними голосами. За потреби дорослий включається у гру, допомагає дитині).

- На що схожі гудзики? З чого вони складаються? Що можна робити з гудзиків? Чи подобається тобі грати з гудзиками? (Відповіді дитини.) Давайте розглянемо наші гудзики, які вони? Дійсно, гудзики різних кольорів, різної форми. Ви правильно помітили, що у всіх різна кількість дірочок. Знайди мені гудзик з найменшою кількістю дірочок. Знайди мені гудзик з найбільшою кількістю дірочок. Покажи червоний (круглий, твердий і так далі) гудзик. Які ви молодці, от як швидко все гудзики вивчили!

Гра «Маленькі дизайнери»

Завдання 1: Викладіть гудзики, що лежать перед вами, в пряму лінію.

Завдання 2: Покладіть їх так, щоб вийшла хвиляста лінія (перетворилася в коло, квадрат і т. П.) Чим відрізняються гудзики, що лежать перед вами?

Спробуємо розчаклувати гудзики за допомогою скоромовки:

Гава гудзика на ганку
Загубила на світанку.
Гава гудзика шукала
Гелготала, гелготала.
Гава гудзик відшукала
І в гніздо собі поклала.

Гра «Малюємо картинку гудзиками»

Золота гудзикова рибка знає чого може боятися Чаклунка. В наших силах оживити купку з гудзиків. Ви можете зробити з них казкових тварин, або людей або машини. Вперед! (Дитина розгрібає купку з гудзиків і складає з них геометричні фігури, літери, будиночки, фантазує. Дорослий пропонує розглянути картинку, ставить запитання по картині.

Гра «Побудуй LEGO- Гудзонію»

Що ж, ми роз чаклували жителів! А щоб, жителям країни, в яку ми потрапили, не було сумно, я пропоную вам побудувати чарівне місто і повернути сюди радість і веселощі. (Вихователь пропонує конструктор «Лего», коробочки з гудзиками, діти будують з їхньою допомогою будинку, ліси, поля, річки.)

Дорослий пропонує дитині вільну гру із містом Гудзонією.

Консультація для вихователів**Тема: «Режисерська гра дошкільника»**

Режисерська гра дошкільника – це індивідуальна гра, в процесі якої дитина створює ігрові ситуації з іграшками, предметами – заступниками. У цій грі дитина може бути сам в ролі, а може лише регулювати взаємовідносини між іграшками, як режисер. В основі сюжету гри лежить особистий досвід дитини. Наприклад: лікування в кабінеті у лікаря, святкування дня народження. У сюжеті можуть бути знання, взяті з мультиків, книг, розповідей інших людей. Наприклад: гра в «школу» під впливом оповідань брата і т.д. Сюжети являють собою ланцюжка дій. Наприклад: одна лялька співає в мікрофон, інша – акомпанує, по закінченні – обидві кланяються, потім виходить нова співачка. У режисерській грі мова – головний компонент. Вона може бути дикторської – текст за кадром. Наприклад: «День народження ляльки Маші» Мама сказала спасибі за подарунки, гості почали сідати за стіл іт.д. А також мова може бути оціночної. Наприклад: гості хороші, вони принесли мені багато подарунків. У грі дитина говорить за кожного персонажа.

Переваги гри.

- Режисерські ігри дозволяють дитині вправлятися у взаємовідносинах, у спілкуванні в процесі дій з ляльками. На відміну від партнера, ляльки не вимагають від дитини високого рівня спілкування з ними простіше.
- У режисерській грі не треба враховувати позицію партнера, не треба під нього підлаштовуватися. Тут дитина залишається самим собою, йому не треба підкорятися якимось загальним вимогам, він сам придумує свої правила і сам їх виконує, проявляє свою творчість, свої знання.

Значення режисерської гри.

- Діти самореалізуються;
- У дітей активізуються мова, уяву, мислення;

- У дітей проявляється самостійність, конструктивні здібності (планування діяльності), артистичні здібності.

Вчені показують, що режисерська гра типова для дітей: не відвідують дошкільний заклад, часто хворіють, з вираженим дефектом мови, замкнута і малоактивних, дітей погано адаптуються в дошкільному закладі. Такі діти схильні до самотності, а потреба в грі виражається через режисерську гру.

Режисерська гра проявляється на початку 4 року життя. Вона є передумовою сюжетно - рольової гри. В основі гри особистий досвід. Сюжет дуже бідний. Діти виконують тільки добре знайомі дії (годуєть ляльку, її укладають спати, перуть і т.д.) Найчастіше у дітей 2 молодшої групи всього два персонажа.

На 5 році життя в основі гри з'являються сюжети казок, мультиків, збільшується кількість персонажів. У мові з'являються рольові та оціночні висловлювання (хитра лисиця, злий вовк). На 4-5 році у дошкільників настає період хорошою сюжетно-рольової гри, але режисерська гра залишається широко поширеною, оскільки має вище перераховані переваги.

У старшому віці відбувається помітне зростання ігрових умінь. Часто використовуються предмети-заступники, роль за іграшкою не фіксується (н-р, собака може бути і левом і чудовиськом), сюжет більш багатий і динамічний, розширюється і активізується словник дитини.

Умови розвитку режисерської гри:

- У дітей повинні бути знання і враження про навколишнє життя;
- Повинна бути хороша предметно – розвиваюча ігрова середовище;
- Має бути вільний час;
- Повинні бути добре підібрані навчальні ігри і вправи (різноманітні види театралізованих ігор, пальчикові ігри). Наприклад: іграшки «бі-ба-бо» (одягаються на руку), ігри-вистави, настільний театр (площинний і об'ємний), тіньовий театр, маріонетки.

- У дітей має бути наочний приклад добре вміє грати в режисерські ігри вихователя чи іншої дитини.

Таким чином, вміла організація режисерської гри, створення необхідних умов для її розвитку - сприяють засвоєнню дітьми ігрових умінь і навичок, розвитку особистості дитини.

Класифікація іграшок для режисерських ігор

Іграшки класифікують за належністю до асортиментного угруповання (згідно з ДСТУ 2165-93), за виховним і віковим призначенням, матеріалами виготовлення, принципом дії або механізмом руху тощо.

Класифікація і характеристика асортименту іграшок.

За належністю до асортиментного угруповання іграшки поділяються на такі групи:

1. Транспортні іграшки, техніка, споруди (іграшки, що відображають різновид транспорту; космічна, будівельна, сільськогосподарська, військова техніка, моделі-копії; іграшки, що відображають будівельні системи, призначені для виконання різноманітних виробничих процесів);

2. Предмети для дитячої творчості (конструктори універсальні й тематичні, збірні моделі, набори матеріалів, іграшки-саморобки, інструменти, устаткування тощо);

3. Ляльки (іграшки у вигляді скульптури з шарнірними кінцівками, прообразом якої є людина чи олюднений казковий, літературний або техногенний персонаж);

4. Фігурки людей та тварин (іграшки, прообразом якої є людина чи олюднений, казковий, літературний або техногенний персонаж, тварини або казкові персонажі, виготовлені у вигляді скульптури без одягу або в одязі, що являє собою, як правило, єдине ціле зі скульптурою);

5. Предмети ігрового вжитку, які є прообразом предметів побуту людини, побутової техніки, предмети військового вжитку, іграшки-імітації музичних інструментів, карнавальні костюми, маски, ігрові меблі, предмети для ігор з піском і водою, предмети лялькового вжитку, іграшки для немовлят, брязкальця, підвіски для колиски тощо;

6. Настільні ігри та іграшки (іграшки, що призначені для ігрової діяльності на горизонтальній поверхні, настільно-друковані, дидактичні та

логічні ігри, книжки-іграшки, книжки для розфарбування, перебивні малюнки);

7. Спортивні іграшки (іграшки, що призначені для фізичного розвитку дитини, для їзди, катання, гойдання, спортивні комплекси, каталки, іграшки для ігор на воді, спортивний інвентар);

8. Ялинкові та новорічні прикраси (штучні ялинки, дошки, гірлянди, підставки під ялинки та різноманітні предмети для оздоблення ялинки та приміщення);

9. Музичні іграшки (струнні щипкові, струнні ударні, клавішні, духові, язичкові, ударні самозвучні та перетинкові, іграшки з заданою мелодією; електронні та електромеханічні музичні іграшки);

10. Оптичні іграшки (фільмоскопи, калейдоскопи, стереоскопи, кінопроектори тощо);

11. Піротехнічні іграшки (хлопавки, пістони, бенгальські вогні та різні іграшки для одержання світлового та (або) шумового ефекту і використанням слабких вибухових речовин).

За виховним призначенням іграшки поділяються на 8 груп:

1-ша група – іграшки, що сприяють розвитку початкових рухів сприйняття. До них належать сенсорно-моторні (від латинського «хепхия», що означає, «почуття, відчуття, чуттєвий») іграшки – різноманітні брязкальця, підвіски, кульки та інше. Ці найперші в житті дитини іграшки розвішають у неї почуття дотику, координацію рухів. До цієї групи входять і деякі дидактичні іграшки, які містять елементи навчання і дають дитині перше уявлення про форму, розмір, колір: кубики з картинками, розбірні пірамідки, роз'ємні кулі, матрешки та ін. У них поєднуються пізнавальні функції з емоційністю і захопленістю.

2-га група – іграшки, що сприяють фізичному розвитку дітей. Іграшки цієї групи сприяють розвитку у дітей сили, спритності, влучності ударів і кидків, координації рухів, тобто зміцненню фізичної сили, а також зміцненню мускулатури, посиленню пружності тіла.

3-тя група – іграшки, які знайомлять дітей з оточуючим середовищем (образно-сюжетні іграшки). У цій групі іграшки дуже різноманітні за своїм змістом: вони знайомлять дітей з оточуючим зовнішнім світом, тваринами, природою, людьми, з предметами домашнього вжитку (посуд, одяг, меблі), транспортом, сприяють розвитку мовлення, кмітливості, розширенню кругозору дітей.

Особливе місце в іграх дітей займають ляльки. Сьогодні можна зустріти Барбі-гімнастку, Барбі-модницю, Барбі-танцюристку, Барбі-нова зачіска, Барбі-вершниця, Барбі-з серцем що відкривається, в якому розташована фотографія її друга. Також можна зустріти тематичні набори Барбі й Кена «Гаванські канікули», «Квітковий сюрприз» тощо.

Серед багатьох ляльок представлені її ляльки, які знайомлять з різними національностями і професіями.

4-та група - іграшки, які знайомлять дітей з елементами науки і техніки (політехнічні іграшки). Іграшки цієї групи в захоплюючій, доступній формі знайомлять дітей з конструкцією і дією окремих машин, механізмів, різних споруд. Деякі моделі передбачають можливість перебудувати техніку (наприклад, автомобіль) та збільшити її швидкість. Більшість наборів мають не тільки деталі конструкції, а й книгу з інформацією про модель, що збирається.

5-та група - іграшки, які знайомлять дітей з процесами праці. До цієї групи відносять лопатки, граблі, відерця, лійки, совки, дерев'яні молотки, гайкові ключі, викрутки, тачки, усі вони сприяють трудовому вихованню дітей ясельного і дошкільного віку. Для дітей шкільного віку виготовляють різні будівельні набори, різні набори слюсарних і столярних інструментів, набори для випалювання і випилювання, в'язання, вишивання, склеювання і для технічної творчості, набори для виготовлення м'якої іграшки, набори кольорового паперу для вирізання, перебивні картинки, аплікації, дитячі швейні машинки, фільмоскопи.

6-та група – іграшки, які сприяють музичному і художньому розвитку дітей. Музичні іграшки – це іграшки, що відтворюють звуки музичного звукоряду або задану мелодію, яка настраюється або нспастроується.

Музичні іграшки допомагають дитині відтворити нескладні мелодії, розвивають в неї слух і почуття ритму, прищеплюють любов до музики, знайомлять з основами музичної грамоти. Зрозуміло, іграшки це не засіб навчання дитини музиці, а тільки іграшки-забави.

7-ма група – настільні ігри, які призначені для ігрової діяльності дітей на обмеженій горизонтальній поверхні. До цієї групи відносяться настільно-друковані ігри (тобто ігри з ігровим полем і (або) картками, чи іншими деталями, виготовленими поліграфічним способом), дидактичні (тобто ігри, призначені для навчання і розвитку просторової уяви, ознайомлення з оточуючими предметами, явищами тощо), логічні (тобто ігри, які призначені для логічного мислення) та ігри головоломки, які призначені для вирішення конкретних задач і кмітливості.

Ці іграшки сприяють розвитку у дітей пам'яті, витримки, винахідливості, почуття колективізму, дисциплінують дітей, розвивають у них влучність, спритність.

8-ма група – іграшки-забави. Це особлива група іграшок: вони виховують у дітей життєрадісність, почуття гумору і вміння дивуватися. Головне в таких іграшках – елемент несподіванки. Ці іграшки з механізмом руху: завідні іграшки, співаючі пташки, акробати і клоуни, що перевертаються, ляльки-неваляшки, дзиги, набори фокусів та різноманітні аморфні маси з рисами обличчя людини (очі, ніс), яким можна надавати найрізноманітнішу форму тощо.

За віковим призначенням іграшки поділяються на три основні групи:

1-ша група – іграшки для дітей ясельного віку (до 3 років). Ясельний вік дітей поділяється на такі групи: перша група раннього віку (перший рік

життя дитини); друга група раннього віку (другий рік життя дитини); і перша молодша група (третій рік життя дитини).

Для дітей першого року життя іграшки є предметом першої необхідності: адже за допомогою них у дитини розвивається зір, слух, сприйняття кольору, хапальні рухи. Ці іграшки, як правило, яскраво забарвлені, легкі, добре озвучені, з простою і досконалою геометричною формою. Оскільки дитина в цьому віці часто іграшки бере до рота, вони повинні бути абсолютно безпечними, гігієнічними, добре митися теплою водою. До цієї групи відносяться брязкальця, підвіски, кубики, кульки та інші невеликі за розміром іграшки із гуми і пластичних мас (полікарбонату, поліетилену).

2-га група – іграшки для дітей дошкільного віку (від 3 до 6 років). Дошкільний вік прийнято років); середню групи (від 4 до 5 років) і старшу групу (вік 5 до 6-7 років). Дітям другої молодшої групи рекомендують прості (нескладні) іграшки, які сприяють фізичному розвитку, знайомлять з оточуючим середовищем. Діти цієї групи люблять музичні іграшки та іграшки-забави, ляльки, лялькові меблі і посуд, іграшки для ігор у піску, триколісні велосипеди, транспортні іграшки, будівельні матеріали, найпростіші конструктори та ін.

3-тя група – іграшки для дітей шкільного віку від 6-7 до 17-18 років.

До цієї групи відносять: конструктори, збірно-розбірні іграшки, набори для випилювання, лижі, санки, велосипеди; шахи, шашки, комп'ютерні ігри, настільний теніс тощо.

За принципом дії або механізмом руху іграшки поділяються на:

1. Механічні – це іграшки з механізмом або пристроєм (заводним, інерційним, пружинним, важільним, гумово-моторним тощо), який приводить їх у дію або створює інший ігровий момент;

2. Електромеханічні – це електротехнічні (тобто діють від джерела постійного або змінного струму) іграшки, в яких використовується мікроелектродвигун;

3. Електронні – це іграшки, до конструкції якої входять електронні складні одиниці;

4. Аеродинамічні – це іграшки, принцип дії яких засновано на законах аеродинаміки;

5. Гідравлічні – це іграшки, принцип дії яких засновано на використанні властивостей рідин, законів гідростатики та гідромеханіки;

6. Пневматичні – це іграшки, які приводяться у дію енергією стиснутого повітря.

7. Магнітні – це іграшки, принцип дії яких оснований на використанні магнітних властивостей матеріалів.

Консультація для батьків:**«Ігри та іграшки. Як грати з дитиною»**

Є певний алгоритм залучення дітей в ігрову діяльність. Якщо дітям пропонується нова гра, з умовами якої вони не знайомі, необхідно пояснити і показати, як в неї грають. Спочатку дорослим відводиться роль ведучого, а потім вони стають просто партнером по грі. Отже:

- Ставтеся до дитини на рівних. Не “сюсюкайтесь”.
- Віддавайтеся грі так само повноцінно і захоплено, як і дитина.
- Не диктуйте правила гри! Тактовно керуйте її ходом, направляючи дії дитини в правильне русло.
- Намагайтеся використовувати менше заборон.
- Давайте дитині можливість проявляти самостійність й ініціативність.
- Ні в якому разі не виправляйте результати ігрової діяльності дитини зі словами: «Зараз я тобі покажу, як треба робити».
- Пропонуйте різні види ігор.
- Дозволяйте використовувати для гри предмети домашнього вжитку.
- Створіть в будинку ігровий куточок, допомагайте підтримувати в ньому порядок.

Слід пам'ятати, що грати потрібно разом з дитиною, а не замість неї!

Для чого потрібні іграшки

Мало яка дитяча гра проходить без використання іграшок. Вони служать ефективним виховним засобом, завдяки якому закладаються моральні норми поведінки, формуються трудові навички і задатки професійної діяльності, розвивається естетичний смак.

Іграшки є моделями тих предметів, будову і призначення яких дитина хоче пізнати. Граючи з іграшками, дошкільник отримує досвід здійснення різних дій з цими предметами. Поради наступні:

- Не тільки купуйте іграшки дитині, а й робіть їх своїми руками (бажано разом).
- У малюка повинні бути різні іграшки, не обмежуйте їх вибір за статевою приналежністю дитини.
- Купуйте тільки ті іграшки, які мають педагогічну і художньо-естетичну значущість, змістове наповнення.
- Іграшки для дитини повинні відповідати її віку. Не варто запасатися іграшками «на виріст». Спочатку малюк не зрозуміє її призначення, а потім вже втратить до неї інтерес.
- Необхідно мати іграшки на різну тематику: сюжетні (ляльки, фігурки тварин, посуд, меблі і т.д.), розвиваючі (кубики, пазли, багатофункціональні предмети), технічні (машинки і моделі інших видів транспорту, конструктори), що імітують знаряддя праці (відерце, лопатка, молоток, викрутка, шприц і т.д.), іграшки-забави, іграшки для рухливих ігор.
- У дитини мають бути іграшки різних розмірів. Великі підходять для гри на підлозі або на вулиці, дрібні іграшки потрібні для гри за столом.
- Заохочуйте прагнення дитини перетворити звичайні предмети в іграшку. Можна із стільця зробити кораблик, а під столом облаштувати будиночок із секретами тощо.
- Важливо не просто дати іграшку дитині, потрібно показати, для чого вона потрібна, як нею користуватися. Також необхідно вчити ділитися іграшками, використовувати їх для колективної взаємодії.

Головне правило в використанні іграшок – вони мають сприяти формуванню у дитини правильного уявлення про навколишній світ.

Відповідальне і правильне ставлення батьків до організації ігрової діяльності дітей, робить її дійсно змістовною і корисною, перетворює ігрові забави в потужний інструмент виховання, допомагає в ході гри прищепити дошкільнятам інтерес до отримання знань, сформувати у них моделі відносин і поведінки в соціумі. Завдяки грі збагачується внутрішній світ дитини, розвивається особистість.

**Консультація для батьків на тему:
«Розвиваємо творчі здібності дітей»**

Мета: ознайомити батьків з поняттям “творчі здібності”, розглянути необхідність їх розвитку. Розвивати у батьків почуття необхідності їх розвитку. Виховувати любов та бережне ставлення до дитини.

Перехід дітей від одних педагогів до інших – складний момент для всіх його учасників. І саме педагоги мають подбати про те, щоб адаптація дошкільника до шкільного життя відбулася якомога легше, шукати для цього різні педагогічні методи, розвивати й корегувати пізнавальні та комунікативні здібності дітей. Проте не варто забувати й про розвиток творчих здібностей – завдання, яке часто відходить на другий план.

Знаний український педагог Софія Русова значну увагу приділяла дошкільній освіті. На її думку вона є містком між родиною і школою. Саме в дошкільному віці формується особистість дитини, виявляються її прагнення та здібності. І якщо в дитинстві бракує сприятливих умов для гармонійного розвитку дитини, вона виростає слабкою, з хисткою волею й небезпечними нахилами. А це, звісно, не сприяє успіхам дитини в майбутньому.

Наступність у розвитку творчих здібностей дітей.

Найсприятливіший вік для розвитку творчості дитини – від 3 до 10 років. Творчі діти – це ті, яких спостерігати і слухати, здійснювати те, що задумали, в довгостроковій перспективі. Вони уважні до своїх почуттів, відчуттів, думок, до різних дрібниць навколо себе, до своїх бажань.

У теорії та на практиці навчання і виховання нині особливо гостро постає питання наступності в розвитку творчих здібностей дітей. Від природи діти допитливі і сповненні бажання вчитися. Проте аби кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво вихователя, а в подальшому – вчителя.

Саме на це особливу увагу звертала Софія Русова. Вона стверджувала, що важливо викликати в дитячій голові її власну думку, розбуркати дитячу фантазію й навчити до усього пильно додивлятися самій і утворювати з цих дослідів щось своє. Педагог закликала придивлятися до кожної окремої душі і зміцнювати її, виховуючи волю, внутрішню дисципліну дитини, спрямовувати її думки та почуття.

Виховуємо креативність у різних видах творчої діяльності.

Головним завданням педагогів Софія Русова вважала **розвиток самостійності дитини**. За словами видатного педагога, слід не вчити дитину, не давати їй готове знання, навіть початкове, а пробудити її духовні сили, цікавість, виховати її почуття, щоб очі дитини вміли бачити, вуха-дослухатися до всього, рученята-використовувати й олівці, і ножиці, і глину, й папір.

На думку Софії Русової, творча праця буде ефективнішою, якщо «проводиться індивідуально, на самоті, коли дитина ліпше може сконцентрувати свої думки, дати волю своїм творчим здібностям»

Керуючись рекомендаціями Софії Русової, педагогічний колектив нашого дошкільного навчального закладу розробив єдину систему роботи з розвитку творчих здібностей дітей у різних видах діяльності, що охоплює і забезпечує поступове ускладнення й урізноманітнення форм роботи і творчих завдань.

Одним із видів діяльності, де на ранніх стадіях життя виявляється творча активність дітей, є образотворча діяльність. Усі діти люблять малювати. Характерною особливістю дитячих малюнків є локанічність, зосередженість і концентрація думки. Зовсім не схожі один на одного портрети мам, родини тощо. Вони особливі і різні в кожному малюнку. Саме через малюнок ми маємо змогу заглянути у внутрішній світ дитини, досягнути логіку дитячої творчості. Адже малювати і думати для дитини – те саме.

Проте найбільше розвитку творчих здібностей дітей сприяють нетрадиційні техніки образотворення, наприклад малювання на пір'їнках, які

згубили птахи. У цій техніці діти малюють крапельки дощу, ягідки калини, квіточки, сніжинки, хурделицю осінніх листочків тощо.

Надзвичайно популярним видом діяльності стає виготовлення робіт у техніці оригамі. Дошкільники можуть опанувати техніку створення маленьких модулів із паперу. Саме з таких модулів можна створити справжній витвір мистецтва.

Також рекомендують створити у кожній групі куточок флористики. Для занять улюбленою справою діти з батьками збирають природні матеріали, а відтак можна організовувати вечірні творчі посиденьки. Разом розмірковувати над майбутніми композиціями, виготовляти казкових персонажів тощо.

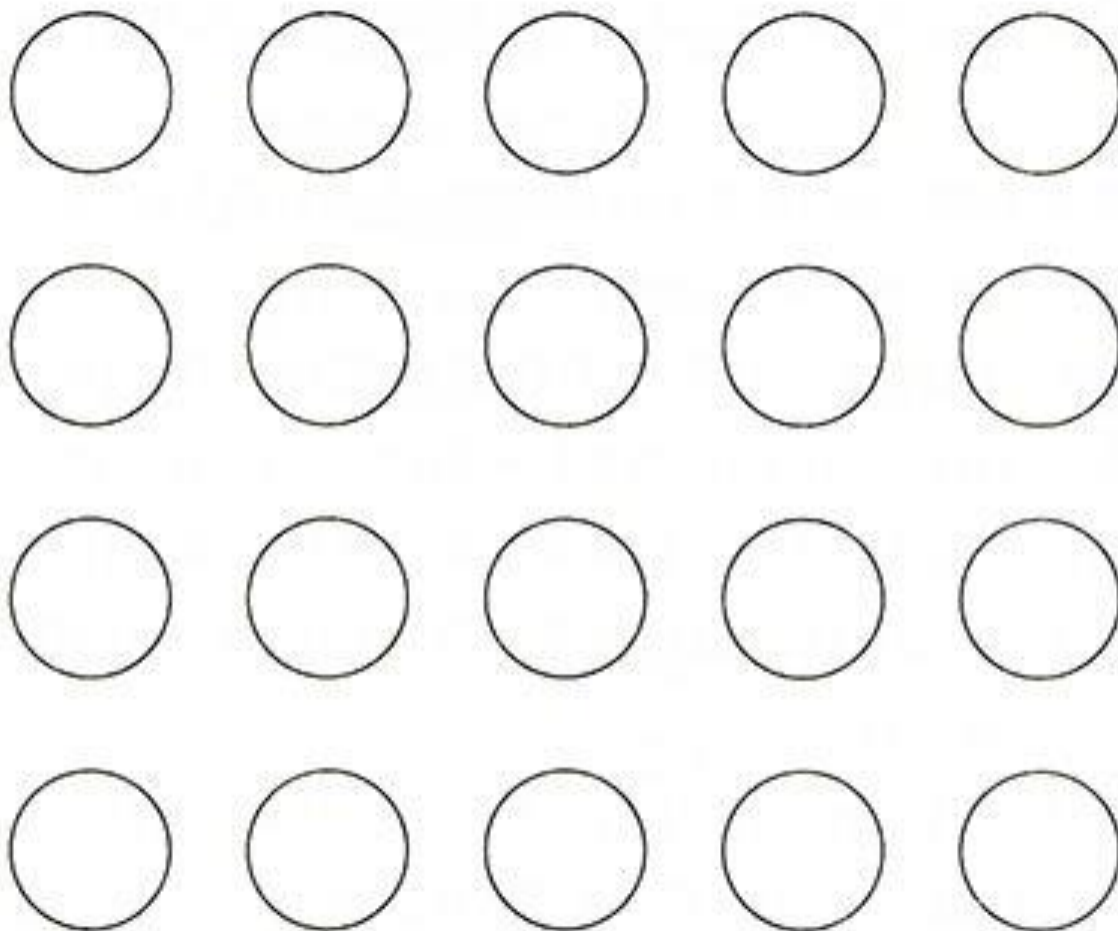
Ще однією складовою успішного розвитку творчих здібностей дітей є навчання виразного читання віршів. Від так до роковин видатних людей, подій можна влаштовувати поетичні конкурси, у яких братимуть участь не лише діти, а й їхні батьки.

Щорічне проведення подібних заходів-це хороша традиція. Адже завдяки цьому педагоги мають змогу стежити за розвитком творчих здібностей дітей.

Насамкінець зазначимо, що всю роботу з дітьми дошкільного віку потрібно планувати та організовувати з урахуванням принципу «не нашкодъ», водночас спрямовуючи її на збереження здоров'я, емоційного благополуччя і розвиток творчих здібностей кожної дитини.

У центрі уваги-дитина, її духовні сили, нахили, інтереси. І саме системна робота щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти дає змогу створити сприятливі умови для творчої самореалізації кожної дитини.

Тест «Кола» для діагностики рівня розвитку творчих здібностей»

Тест призначений для діагностики творчих здібностей. А саме, оригінальності, гнучкості і швидкості.

Дитині пропонується аркуш з 20 намальованими кружечками діаметром не менше 2 см і дається завдання: «Перетвори кола в які-небудь незвичайні предмети (намалюй їх, використовуючи ці кола)». На виконання завдання дається 5 хвилин.

Обробка результатів

Творчі здібності проявляються в оригінальності, гнучкості, швидкості.

ОРИГІНАЛЬНІСТЬ зображення виявляється в тому, що у дитини виникають нові, нестандартні ідеї малюнків предметів, що мають форму кола.

Звичайними, тобто стандартними, будуть зображення, які часто зустрічаються в дитячих малюнках (яблуко, м'ячик, сонечко, обличчя людини, мордочка зайчика, тарілка, колесо, повітряна кулька, квітка і т. д.). За такі малюнки присвоюється 0 балів.

Оригінальними можна вважати зображення предметів, які не так часто малюють діти (кнопка дзвінка, торт, гудзик, їжачок, що згорнувся в клубочок, Колобок, смайлик, планета Марс, дзеркальце, хокейна шайба, вишенька і т. д.). Кожен оригінальний малюнок оцінюється в 1 бал. Якщо дитина об'єднує в одну композицію 2 кола і більше, то можна додати за оригінальність по 1 балу за кожне об'єднання.

ГНУЧКІСТЬ – це здатність дитини висувати різноманітні ідеї малюнків, звертаючись до різних областей знань, використовуючи широке коло предметів і явищ. Для оцінки гнучкості підраховується кількість узагальнюючих слів-понять, які можуть включати в себе відразу кілька намальованих предметів і явищ.

Наприклад, малюнки людини або тільки голови (лиця) можна об'єднати загальним поняттям «людина». Інші слова-поняття об'єднують інші предмети, наприклад: «небесні тіла» (Місяць, Сонце, планета), «фрукти та овочі» (яблуко, вишня, помідор, кавун). Так, ви можете включити намальовані дитиною предмети в групи «тварини», «рослини», «посуд», «аксесуари» та ін.

Кількість груп, які можуть включати кілька предметів або навіть один, підраховується і оцінюється – по 1 балу за кожну групу. Звертаємо вашу увагу, що при аналізі та підрахунку груп враховуються всі зображення, а не тільки оригінальні.

ШВИДКІСТЬ – це швидкість, продуктивність образотворчої діяльності дитини, тобто це здатність за обмежену кількість часу (5 хвилин) виконати

великий обсяг роботи, намалювати багато круглих предметів. У тесті підраховується кількість кіл, які використала дитина для зображення предметів. За кожне коло-малюнок дається 1 бал.

Інтерпретація результатів

Низький рівень:

- Оригінальність 0-2 бали
- Гнучкість 1-2 бали
- Швидкість 0-9 балів

Середній рівень:

- Оригінальність 2-6 балів
- Гнучкість 3-4 бали
- Швидкість 10-13 балів

Високий рівень:

- Оригінальність понад 7 балів
- Гнучкість понад 5 балів
- Швидкість понад 14 балів

Результати тесту не відображають повноту творчого потенціалу дитини. Спостерігайте за дитиною: якщо вона увесь час щось вигадує, фантазує – то її творчий потенціал очевидний, якщо вважає за краще діяти за зразком, інструкцією, шаблоном, боїться проявляти ініціативу, допоможіть відчувати дитині радість творчості.

Визначення творчих здібностей за методикою Де Хаака та Кафа

Музичні здібності

- 1) Дуже швидко і легко сприймає нові мелодії.
- 2) Добре співає.
- 3) Вносить в пісню свою енергію, почуття.
- 4) Любить музичні записи.
- 5) Любить співати разом з іншими.
- 6) Складає власні пісні.
- 7) Грає на музичних інструментах.

Літературне обдарування

- 1) Легко будує свою розповідь.
- 2) Додає щось нове коли розповідає про щось.
- 3) Розповідаючи вміє дотримуватись сюжету.
- 4) Вміє добирати слова, які передають стан героя.
- 5) Любить писати вірші, оповідання.
- 6) Зображує своїх героїв живими, передає почуття.

Артистичний талант

- 1) Легко входить в роль.
- 2) Цікавиться грою акторів.
- 3) Передає почуття через міміку, жести, рухи.

По кожному питанню ставиться оцінка від 1 до 5, потім сума балів ділиться на кількість питань – це і є середній бал. Далі малюється графік для визначення рівня здібностей.